

Міністерство освіти і науки України
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

ЗАХОДИМ МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 338.439.5:637:330.341.1

**МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА
В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Кам'янець-Подільський – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Закладі вищої освіти «Подільський державний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України
МІСЮК Микола Васильович,
ЗВО «Подільський державний університет»
Міністерства освіти і науки України,
директор навчально-наукового інституту
бізнесу і фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор, академік
Національної академії аграрних наук України
ЛУПЕНКО Юрій Олексійович,
директор ННЦ «Інститут аграрної
економіки»

доктор економічних наук, професор,
ДАНЬКО Юрій Іванович,
Сумський національний аграрний
університет Міністерства освіти і науки
України, проректор з наукової та
міжнародної діяльності

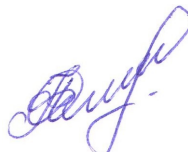
доктор економічних наук, професор,
ЛАГОДІЄНКО Володимир Вікторович,
Одеський національний технологічний
університет Міністерства освіти і науки
України, завідувач кафедри маркетингу,
підприємництва і торгівлі

Захист відбудеться «21» червня 2024 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02 в ЗВО «Подільський державний університет» за адресою: 32302, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13, головний корпус ЗВО «ПДУ», ауд. 20.

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті університету <http://surl.li/nexyb> та у бібліотеці в ЗВО «Подільський державний університет» за адресою: 32302, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12, корпус 1.

Реферат розісланий «21» травня 2024 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Фугело П.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стан та тенденції розвитку ринку продукції тваринництва та питання забезпечення населення продуктами харчування тваринного походження були і залишаються актуальними проблемами майже для кожної держави. Ринок продукції тваринництва повинен забезпечити гарантований доступ населення до даного виду продовольства в необхідній кількості, якості та асортименті. Він, як і всякий інший ринок, формує зв'язки між виробниками продукції та її споживачами на основі попиту, пропозиції та механізмів ринкової конкуренції.

Проблема забезпечення продовольчої безпеки продуктами харчування тваринного походження має розглядатися в контексті розробки та імплементації продовольчої стратегії захисту національних інтересів, яка включає підтримку соціальної стабільності в суспільстві через забезпечення потреб населення в економічно доступних продуктах харчування тваринного походження; розвиток власного виробництва продукції тваринництва; створення резервів продовольства для стабільного забезпечення і зниження залежності від імпортованих поставок продовольчих товарів і формування збалансованої структури експорту та імпорту. Тому проблема розвитку ринку продукції тваринництва в системі продовольчого забезпечення в сучасних умовах та недосконалості механізму інноваційного розвитку є актуальною і потребує ґрунтовного переосмислення.

Необхідно зазначити, що вагомий внесок у дослідженні проблем інноваційного розвитку ринку аграрної продукції, зокрема і продукції тваринництва, зробили провідні зарубіжні та вітчизняні вчені: А. Сміт, А. Маршалл, А. Сен, В. Петті, Д. Рікардо, Дж. Кларк, М. Фрідман, П. Самуельсон, П. Хейле, В.Г. Андрійчук, П.С. Березівський, О.В. Березін, Т.В. Божидарнік, К.Б. Волощук, В.М. Геєць, В.В. Іванишин, М.В. Калінчик, В.В. Лагодієнко, Ю.Я. Лузан, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, П.М. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяк, М.В. Місюк, В.В. Россоха, І.В. Свиноус, О.М. Шпичак та інші.

Велику увагу завжди приділяли проблемам, що пов'язані із продовольчим забезпеченням, розробкою економічного механізму забезпечення продовольчої безпеки та знаходили свої відображення у наукових працях вітчизняних вчених-економістів, таких як В.І. Бойко, О.І. Гойчук, В.І. Грушко, Ю.І. Данько, С.М. Кваша, І.Г. Кириленко, В.В. Лагодієнко, Ю.Я. Лузан, Ю.О. Лупенко, М.В. Місюк, О.М. Николіук, М.М. Одінцов, В.В. Попова, І.І. Румик, П.Т. Саблук, О.В. Скидан, М.Й. Хорунжий, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин, І.Б. Яців та інші.

Недостатнє дослідження концептуальних підходів до розвитку галузі тваринництва і просування її продукції на продовольчий ринок та забезпечення продовольчої безпеки, необхідність удосконалення організаційно-економічних механізмів взаємозв'язків та взаємовідносин між структурами та елементами продовольчої сфери призвело до порушення відтворювального процесу, розірвання економічної взаємодії між виробниками, переробними

підприємствами і торгівлею продукцією тваринництва. Такий стан не дозволяє вивести галузь з кризи, підвищити конкурентоспроможність продукції і на цій основі оздоровити ринок продукції тваринництва та забезпечити продовольчу безпеку. Крім того, зростаюча глобалізація світових процесів, таких як зростання кількості населення, військові конфлікти, епідемії та пандемії, кліматичні зміни вимагають нових підходів до вирішення проблеми продовольчої безпеки.

Важливість вирішення вищевикладених проблем, їх актуальність, теоретична і практична значимість зумовило проведення наукового дослідження та вибір теми, вплинуло на мету, завдання та структурну побудову.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів ЗВО «Подільський державний університет» за темами: «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0114U007032), де автором обґрунтовано етапи процесу моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва і визначено перелік показників, які є індикаторами стану ринку аграрної продукції, а також системи екзогенних та ендогенних змінних, що впливають на результативні показники; «Механізм інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки» (номер державної реєстрації 0121U114079), в межах якої автором обґрунтовано науково-методологічні засади інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва, сформовано концептуальні положення системної взаємодії агентів ринку даної продукції із застосуванням діджитал-технологій та визначено пріоритети сталого розвитку ринку продукції тваринництва.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних і науково-практичних засад формування механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва та розробка пріоритетів його сталості у системі забезпечення продовольчої безпеки.

Для реалізації мети дисертаційного дослідження поставлено такі основні завдання:

- систематизувати та доповнити наукові підходи до дослідження механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва;
- удосконалити теоретичні підходи сутності ринку продукції тваринництва як економічної системи;
- структурувати та доповнити теоретичні підходи до визначення сутності поняття «продовольча безпека»;
- обґрунтувати методологічні підходи до дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва та оцінювання продовольчої безпеки;
- проаналізувати тенденції функціонування ринку продукції тваринництва;
- визначити показники потенціалу ринку продукції тваринництва;
- здійснити діагностику продовольчої безпеки за економічною, соціальною та екологічною складовими;

- розробити методологічний підхід до моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва;
- змоделювати індикатори ринку продукції тваринництва;
- розробити методіку прогнозування тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки;
- окреслити пропозиції щодо формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку галузі тваринництва, який включатиме економічні, організаційно-правові та соціальні заходи держави;
- запропонувати стратегічні напрями державної підтримки галузі тваринництва;
- розробити методологічний підхід до забезпечення інформаційної підтримки процесу прийняття управлінських рішень у сфері державного регулювання галузі тваринництва;
- розробити та обґрунтувати науково-методологічні засади інноваційно-інвестиційного механізму розвитку ринку продукції тваринництва, сформулювати концептуальні положення системної взаємодії агентів ринку даної продукції із застосуванням діджитал-технологій та визначити пріоритети і підходи до ведення бізнесу;
- обґрунтувати пріоритети сталого розвитку ринку продукції тваринництва.

Об'єктом дослідження є процес розвитку ринку продукції тваринництва в системі забезпечення продовольчої безпеки.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та прикладних положень розвитку ринку продукції тваринництва з позиції продовольчої безпеки.

Методи дослідження. У процесі проведення дисертаційного дослідження були використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: *структурно-логічний аналіз* – для побудови логічної структури дисертаційної роботи; *монографічний* – для узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду при визначенні сутнісної характеристики ключових понять та уточнення змісту категоріального апарату (1.1, 1.2, 1.3); *діалектики та історизму* – при дослідженні еволюції теорій, підходів, етапів та факторів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва та забезпечення продовольчої безпеки (1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); *аналізу та синтезу* – для розробки та удосконалення методичних та методологічних підходів дослідження розвитку ринку продукції тваринництва та забезпечення продовольчої безпеки (2.1, 2.2, 2.3); *економіко-статистичний та графічний* – для обробки статистичних даних та наочного відображення системи показників, зокрема динаміки виробництва і споживання продукції тваринництва та оцінки фізичної і економічної доступності населення даної продукції (3.1, 3.2, 3.3); *картографічний* – для наглядного зображення процесу виробництва продукції тваринництва та рівня продовольчої безпеки за регіонами (3.1, 3.3, 5.2); *моделювання та прогнозування* – у процесі розробки методіки прогнозування показників індикаторів розвитку ринку продукції тваринництва та побудові моделей, що відображають тенденції їх розвитку; для дослідження рівня індикаторів продовольчої безпеки продукції

тваринництва за економічною, соціальною та екологічною складовими; для оптимізаційних процесів розвитку локальних ринків продукції тваринництва (4.1, 4.2, 4.3); *стратегічний та структурно-функціональний* – для обґрунтування пріоритетів сталого розвитку ринку тваринницької продукції та пропозиції щодо стратегічних напрямів державної підтримки галузі тваринництва (5.1, 5.2, 5.3, 5.4); *системний підхід і абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень та формування авторських висновків і пропозицій щодо інноваційного розвитку продукції тваринництва з позиції забезпечення продовольчої безпеки.

Інформаційну базу дослідження становили наукові праці зарубіжних та вітчизняних учених; законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; матеріали Державної служби статистики України; матеріали Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO); публікації у періодичних виданнях; інформація із всесвітньої комп'ютерної мережі Internet; результати власного наукового пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці та науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та рекомендацій практичного характеру, спрямованих на інноваційний розвиток ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни. Найбільш важливими науковими результатами, що містять елементи наукової новизни, є:

вперше:

- запропоновано концепт імплементації геоінформаційних систем і технологій у процес забезпечення розвитку галузі тваринництва та ринків відповідної продукції, що враховує інформаційні потреби всіх груп потенційних користувачів та має на меті забезпечення продовольчої безпеки країни шляхом інформаційного супроводження процесів моніторингу стану та трендів виробництва, збуту і споживання продукції тваринництва, а також побудови моделей підтримки прийняття управлінських рішень у розрізі учасників ланцюга створення доданої вартості продукції тваринництва й органів державної та місцевої влади;

- розроблено науково-методологічні засади механізму інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва, зокрема сформовано концептуальні положення системної взаємодії агентів ринку продукції тваринництва з акцентом на застосування діджитал-технологій та підходів сталого ведення бізнесу в рамках Європейського зеленого курсу, обґрунтовано та конкретизовано механізм партнерської співпраці (у т.ч. на засадах вертикальної інтеграції та кооперації) з формалізацією ефектів для стейкхолдерів та ін. Запропоновані ініціативи підкріплено методологічним обґрунтуванням інформаційної підтримки процесу прийняття управлінських рішень у сфері державного регулювання й формування локальних ринків продукції тваринництва у контексті забезпечення продовольчої безпеки держави;

- розроблено методологічний підхід до забезпечення інформаційної підтримки процесу прийняття управлінських рішень у сфері державного регулювання галузі тваринництва, що ґрунтується на методах економетричного

моделювання, враховує складну ієрархічну будову галузі та передбачає побудову й подальшу валідацію сценарних прогнозів ефектів від впровадження кожного окремого агрополітичного рішення;

удосконалено:

– теоретичні основи механізму інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва, що слід розуміти як складне комплексне системно-структурне утворення спрямоване на регулювання організаційних та економічних дій, що зумовлює синтез державного регулювання виробництва тваринницької продукції, інноваційних технологій та саморегулювання, за допомогою сукупності методів, важелів та інструментів впливу, що передбачає встановлення інтеграційних, партнерських зв'язків між структурними підсистемами та підтримку усіх учасників ринку з метою сприяння сталого розвитку, який слугуватиме досягненню бажаних економічних, соціальних, екологічних ефектів, зростанню ринку продукції тваринництва та забезпечення конкурентних переваг;

– методологічний підхід до дослідження механізмів розвитку ринку продукції тваринництва, який на відмінну від інших традиційних, базується на інтеграційному підході поєднання існуючих і охоплює аналіз усіх складових функціонування механізму розвитку ринку продукції тваринництва: становлення, сучасний стан, суперечності та взаємозв'язки, ґрунтується на аналізі суб'єктивних та об'єктивних показників, якісних і кількісних характеристик функціонування механізму. Крім того, такі особливості дають можливість оцінити рівень розвитку механізму функціонування ринку в часі та просторі, а також за трьома рівнями функціонування: макро-, мезо-, мікро-;

– методику прогнозування тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва, яка враховує складність комунікаційних взаємозв'язків акторів ринку, передбачає розробку системи взаємопов'язаних між собою економетричних рівнянь, а також включає етапи збору й обробки даних, прогнозування тенденцій розвитку та передачу отриманих результатів ключовим стейкхолдерам;

– формалізацію тенденцій зміни основних показників, що є індикаторами розвитку ринку продукції тваринництва (зокрема, цін, обсягів виробництва, імпорту та внутрішнього споживання сільськогосподарської сировини та продуктів їх переробки, а також поголів'я та продуктивності сільськогосподарських тварин) та виявлено ключові тенденції й фактори, що впливають на них;

– методичний підхід до обґрунтування та моделювання напрямів розвитку локальних ринків продукції тваринництва, що ґрунтується на двофакторному розподілі критеріїв розвитку територіальної громади залежно від виду її пріоритетних запитів і потреб (зокрема, виділено базові потреби; потреби у забезпеченні безпеки й соціальної взаємодії; потреби у повазі та моральності), а також від типу бенефіціара сформованих ефектів (включають виробників продукції тваринництва і громаду у розрізі соціальної та екологічної складової);

набули подальшого розвитку:

- трактування поняття ринку продукції тваринництва, яке на відміну від існуючих тлумачень розглядається як процес взаємопов'язаного функціонування галузі тваринництва і структур агропродовольчого комплексу з метою виробництва конкурентоспроможної продукції тваринництва, доведення її до споживача, забезпечення раціонального споживання та формування державних продовольчих ресурсів;

- теоретико-наукові підходи сутнісного визначення категорії продовольчої безпеки, яке слід розуміти як стан економіки, що гарантуватиме фізичну, економічну та соціальну доступність, безпечність та якість продуктів харчування, стабільність продовольчого забезпечення населення на раціональному рівні за нормальних умов, і в разі надзвичайних ситуацій – на мінімальному, та забезпечить продовольчий суверенітет;

- методичні рекомендації щодо встановлення сучасного стану, рівня та особливостей розвитку ринку продукції тваринництва з врахуванням критеріїв формування потенціалу продовольчої безпеки, зокрема фізичної та економічної доступності, достатності та якості продукції, що дозволяє виявляти вузькі місця в регулюванні даного ринку і дає основу для прогнозування пріоритетних напрямів його розвитку;

- типологія інформаційних та інноваційних технологій у рамках діджиталізації бізнес-процесів виробників продукції тваринництва залежно від сфери застосування, основними з яких є такі: інформаційні системи визначення фактичних і потенційних потреб у ресурсах, підбору потенційних постачальників та організації операцій купівлі-продажу (сфера ресурсного забезпечення); технології моніторингу стану сільськогосподарських тварин, оптимізації раціону та ветеринарних заходів, прогнозування стану тварини, спалахів хвороб, продуктивності поголів'я (виробництво); онлайн платформи для продажу продукції тваринництва, сервіси електронного документообігу тощо (збут продукції);

- сценарне прогнозування розвитку галузі тваринництва, результати якого дають підстави зробити висновок про те, що негативні тенденції у галузях виробництва яловичини, телятини, свинини та молока зберуться та у деяких сферах посиляться, проте активізація державної підтримки виробників продукції тваринництва, зокрема, молока, є стимулюючим важелем збільшення поголів'я і продуктивності сільськогосподарських тварин та, відповідно, збільшення обсягів виробництва цього виду сільськогосподарської продукції;

- обґрунтування пріоритетів сталого розвитку ринку продукції тваринництва, в основу яких закладено адаптивні механізми інтеграції сталих засад розвитку тваринництва до загальної політики повоєнної відбудови і подальшого розвитку України крізь призму імплементації європейських принципів сталого розвитку, участі ринкових агентів (виробників, переробників, споживачів продукції тваринництва, держави тощо) у багатофункціональній програмі дій в рамках Green Deal, мотивації соціальної відповідальності ведення бізнесу, його екологічної орієнтованості, інноватизації бізнес-процесів.

Окреслені пріоритети пришвидшать набуття Україною членства в ЄС і сприятимуть формуванню сталої моделі конкурентоспроможної економіки;

– стратегічні напрями державної підтримки галузі тваринництва, які гармонізують інституційну платформу функціонування ринку продукції тваринництва, передбачають заходи фінансової (дотації, відшкодування, кредитування) та організаційної (адміністративно-правове супроводження, налагодження системи послуг для ведення тваринництва, підтримка галузі кормовиробництва та ін.) підтримки, окреслюють компоненти системної підтримки через розробку і впровадження державних, регіональних та локальних стратегій розвитку, а також враховують програми за участі міжнародних донорів.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних пропозицій та рекомендацій, що спрямовані на забезпечення інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва в контексті продовольчої безпеки, та використані в практичній діяльності державних органів управління, суб'єктів господарювання та в навчальному процесі у закладах вищої освіти, що підтверджується відповідними документами, а саме: Департамент агропромислового розвитку Тернопільської обласної адміністрації засвідчує, що результати науково-дослідної роботи були використані при розробці та обґрунтуванні Стратегії розвитку Тернопільської області на 2021-2027 роки в розділі відновлення галузі тваринництва, що дасть можливість виробляти в необхідній кількості та якості продукти тваринного походження та забезпечити продовольчу безпеку області (довідка № 1-380/1 від 09.05.2023 р.).

Управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин Хмельницької обласної державної адміністрації використало наукові результати здобувача при розробці проекту Програми розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2023-2027 роки, а саме заходи щодо удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму розвитку ринку продукції тваринництва, який дасть можливість отримання конкурентоспроможної тваринницької продукції та забезпечити продовольчу безпеку області (довідка № 05/121 від 16.05.2023 р.).

КСП «Балинське» підтверджує, що пропозиції автора, які спрямовані на збільшення поголів'я сільськогосподарських тварин, підвищення їх продуктивності, впровадження інтенсивних технологій утримання тварин і засобів механізації виробничих процесів, використані при бізнес-плануванні розвитку галузі тваринництва (довідка № 8 від 18.05.2023 р.).

Основні положення дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету природокористування при викладанні дисциплін «Економічна безпека», «Економіка аграрного ринку», «Економіка підприємства» та «Економічна діагностика» (довідка № 01-28-05-620 від 03.05.2023 р.).

Наукові та науково-практичні результати дослідження впроваджуються у навчальному процесі навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів ЗВО «Подільський державний університет» під час проведення лекційних та

семінарських занять з дисциплін «Економіка у тваринництві», «Економіка аграрного виробництва», «Регіональна та національна економіка» (довідка № 01-14/24 від 17.01.2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні положення, розрахунки, пропозиції, практичні рекомендації та висновки є результатом самостійного наукового дослідження автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційному дослідженні використані лише ті матеріали, які є результатом особистих досліджень здобувача. Внесок автора в наукові праці, опубліковані у співавторстві, наведено в списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, методологічні підходи та практичні результати дисертації оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських, науково-практичних конференціях, серед яких: III Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми сучасності» (27 квітня 2017 р., м. Дубай, ОАЕ); Міжнародна наукова конференція «Сучасні тенденції досліджень в сільськогосподарській інженерії» (Краків, 25-27 вересня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Аграрна наука і освіта в умовах євроінтеграції» (20-22 березня 2018 р., м. Кам'янець-Подільський); V Міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізація наукового знання: міжнародне співробітництво та інтеграція наук» (17 березня 2023 р., м. Вінниця, Україна та м. Відень, Австрія); VIII міжнародна науково-практична конференція «Глобальні та регіональні аспекти сталого розвитку» (26-28 березня 2023 р., м. Копенгаген, Данія); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія» (12-13 жовтня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський); XI Міжнародна науково-практична конференція приурочену 70-річчю створення економічного факультету «Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств» Проблематика 2022 «Ефективність інноваційного розвитку аграрних підприємств» (3 червня 2022 р., м. Львів-Дубляни); Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобальних викликів» присвячена 50-річчю Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів (28 жовтня 2022 р., м. Кам'янець-Подільський); Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція «Сімдесят треті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки», (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 22-23 березня 2023 р.); II Міжнародна наукова конференція «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії» (м. Рівне, 7 квітня 2023р.); Міжнародна науково-практична конференція «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (м. Київ, 8 квітня 2023 р.); VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція науковців та здобувачів вищої освіти «Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти» (4 травня 2023 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку» (23 травня 2023 р., Херсонський державний аграрно-технічний університет); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні:

проблеми та шляхи їх вирішення» (15-16 травня 2014 р., м. Львів); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні» (22-24 листоп. 2018 р., м. Львів); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція науковців та здобувачів вищої освіти «Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності». (Кам'янець-Подільський, 25 листопада 2021 року); Всеукраїнська науково-практична конференція «Капіталізація аграрних підприємств та їх інвестиційне забезпечення» з нагоди 85-ї річниці від дня народження доктора економічних наук, професора, член-кореспондента НААН Підлісецького Гліба Макаровича (1937-2013) (8 вересня 2022 р., м. Київ).

Публікації одержаних результатів. За результатами виконаного дослідження автором опубліковано 46 наукових праць, у тому числі: 1 одноосібна і 3 колективних монографії; 5 статей у наукових фахових виданнях, які зареєстровані у міжнародних наукометричних базах Scopus і Web of Science; 12 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях; 23 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій, що належать особисто автору становить 45,06 ум. друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 464 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 371 сторінці комп'ютерного тексту. Робота містить 61 таблицю, 90 рисунків, 32 додатки. Список використаних джерел включає 344 найменувань та викладений на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; відображено наукову новизну і практичне значення наукових результатів та їх оприлюднення у наукових виданнях та особистий внесок автора.

У *першому розділі* «**Теоретичні основи формування механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва у забезпеченні продовольчої безпеки**» розкрито сутність механізму інноваційного розвитку продукції тваринництва, визначені особливості, функції, принципи та детермінанти, що визначають механізми функціонування та розвитку ринку продукції тваринництва; систематизовано теоретичні підходи до сутності продовольчої безпеки з акцентом на економічну, соціальну та екологічну складові в контексті забезпечення населення продукцією тваринництва та висвітлено основні фактори її забезпечення.

Глобалізація і прискорення соціально-економічних процесів вимагають нових підходів до розгляду вузлових принципів економічної теорії, глибинних внутрішніх протиріч функціонування виробничих систем за нових умов господарювання та визначення основних чинників їх розвитку, що виявляються у взаємодії об'єктивних і суб'єктивних протиріч на макро- і мікрорівнях

господарського розвитку, загальносвітових викликів, економічних законів і волевиявлення суспільства. У цьому плані виробничо-економічні відносини мають підпорядковуватися механізму, що діє відповідно до сучасного стану і проблематики розвитку з урахуванням дії об'єктивних законів і суспільних потреб.

Доповнено підходи щодо визначення «механізму» розвитку соціально-економічних процесів, зокрема, під механізмом інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва слід розуміти складне комплексне системно-структурне утворення, цілеспрямоване на регулювання організаційних та економічних дій, що зумовлює синтез державного регулювання виробництва тваринницької продукції, інноваційних технологій та саморегулювання за допомогою сукупності методів, важелів та інструментів впливу, що передбачає досягнення бажаних економічних, соціальних та екологічних ефектів.

Окреслено схему формування механізму інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва (МІРРПТ), який забезпечить виконання усіх функцій розвитку даного ринку (рис. 1).

Сформовано вимоги за якими має формуватися механізм інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва і формування продовольчої безпеки, стимулювання інноваційного розвитку усіх учасників ринку, стимулювання платоспроможного попиту на продукцію тваринництва, прискорення соціально-економічного зростання, орієнтованість на бажаний результат, гармонізація зв'язків між усіма учасниками ринку продукції тваринництва з урахуванням їх розвитку у просторі і часі, можливість державного регулювання та підтримки пріоритетних напрямів, забезпечення виходу тваринницької продукції на зовнішні ринки, швидка адаптація до коливань зовнішнього і внутрішнього середовища, адаптація завдань відповідно до зміни запитів та викликів сьогодення.

Визначено, що головна особливість ринку продукції тваринництва полягає в специфіці продуктів праці, призначених для обміну. Однією з основних ознак тваринницької продукції є високий рівень необхідності в ній, її стабільна затребуваність і від рівня забезпечення населення країни продуктами харчування тваринного походження залежить продовольча безпека, соціальна, політична та економічна стабільність у суспільстві.

Уточнено визначення сутності «ринку продукції тваринництва» як система соціально-економічних відносин, які виникають у процесі виробництва, переробки, збуту та споживання молока, м'яса, яєць та риби і відображається у виконанні як загальних, так і специфічних функцій: забезпечення продовольчої безпеки, підвищення інноваційно-інвестиційної активності вкладення капіталу в галузь, удосконалення інфраструктури, забезпечення населення продуктами харчування тваринного походження.

В дисертації доведено, що основним критерієм інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва є стан продовольчої безпеки, який необхідно розуміти як стан економіки, який гарантуватиме фізичну, економічну та соціальну доступність, безпечність та якість продуктів харчування, стабільність продовольчого забезпечення населення на раціональному рівні за нормальних

умов в разі надзвичайних ситуацій – на мінімальному та забезпечить продовольчий суверенітет.

Рис. 1. Схема формування механізму інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва

Джерело: розроблено автором.

Сформовано основні фактори забезпечення продовольчої безпеки, від аналізу та правильного і своєчасного реагування яких залежить побудова ефективної системи забезпечення продовольчої безпеки в умовах сьогодення: забезпечення економічної безпеки АПК і ринку продовольства; створення стабільних економічних умов для розвитку АПК; стійкий розвиток ОТГ (сіл, селищ) для досягнення інтенсивного виробництва, підвищення продуктивності та ефективності праці; підготовка кваліфікованих кадрів, забезпечення соціальних умов на селі; створення можливостей для розширеного відтворення для усіх суб'єктів господарювання; модернізація сільськогосподарського виробництва та ефективне використання виробничих фондів; контроль за використанням ресурсів на основі розвитку інноваційно-інтеграційних процесів для підвищення рівня самозабезпечення сільських територій; формування та розвиток усіх видів ринкових структур для забезпечення внутрішнього виробництва продовольства; зниження імпортової залежності у забезпеченні продовольчими товарами, перехід на інноваційний розвиток; удосконалення і захист земельних і фінансово-кредитних відносин, матеріально-технічного забезпечення, продовольчих ринків від економічних злочинів і корупції в агропродовольчій сфері.

В другому розділі **«Методологічні основи дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва»** визначено зміст та методологічні підходи до дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва; висвітлено методіку дослідження структури ринку продукції тваринництва як об'єкта економіки; охарактеризовано методичний інструментарій для оцінювання продовольчої безпеки.

Встановлено, що до основних методологічних підходів, які використовувалися в процесі дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва, можна віднести: комплексний підхід, що надає можливість теоретично узагальнювати технічну, технологічну, економічну, організаційну, соціальну, екологічну складові розвитку ринку продукції тваринництва, а також взаємозв'язок і взаємовплив цих складових, що дозволяє обґрунтовувати основні стратегічні напрями підвищення стійкості відтворювальних процесів та погодити концепцію розвитку ринку продукції тваринництва; системний підхід, сутність якого полягає, по-перше, в розгляді об'єкта дослідження як ієрархічної системи; по-друге, у визначенні складу, структури і організації елементів системи та виявлення головних зв'язків між ними; по-третє, у виявленні зовнішніх зв'язків системи, її функцій і ролі серед інших систем; а також нормативний, функціональний, динамічний, відтворювальний, кількісний, інституційний, синергетичний та інтеграційний підходи. З огляду на обґрунтованість даних методологічних підходів до дослідження розвитку економічних систем, вважаємо, що вони відображають окремі аспекти механізму розвитку ринку продукції тваринництва.

Запропоновано інтегрувати дані підходи в єдину методіку, яка дозволить дослідити основні та побічні аспекти механізму розвитку ринку тваринницької продукції. Таким чином, механізм дослідницького процесу матиме наступний вигляд (рис. 2).

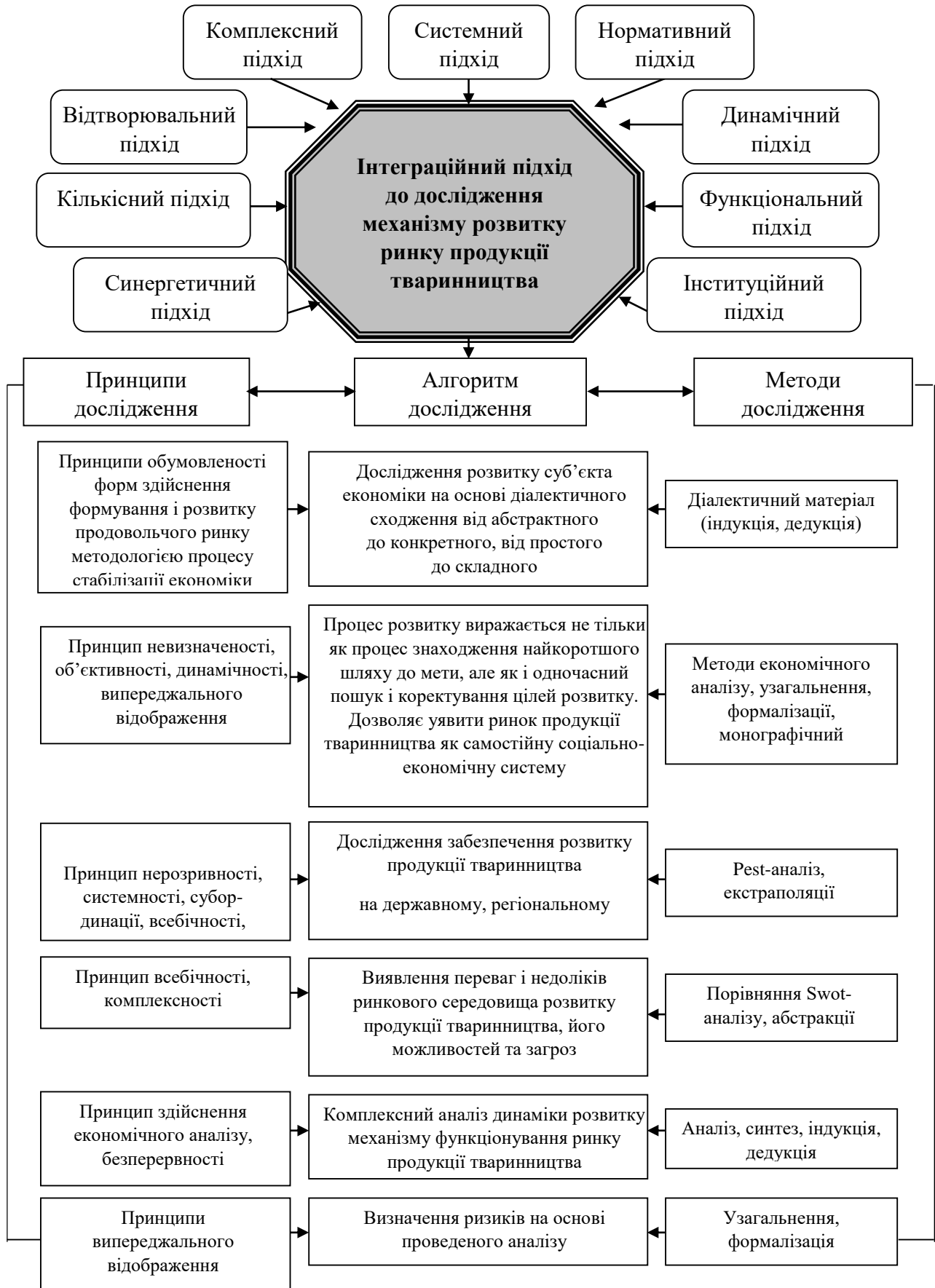

Рис. 2. Методика дослідження інноваційного механізму розвитку ринку продукції тваринництва

Джерело: побудовано автором.

Враховуючи рівень функціонування та сферу пріоритетів дослідження, а саме загальнодержавний, регіональний, секторальний, суб'єктивний, запропоновано, для дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва застосовувати багаторівневу систему діагностики: на макрорівні – дослідження на рівні держави; на мезорівні – на рівні регіону та сектора; на мікрорівні – на рівні суб'єктів господарювання.

Встановлено, що комплексна оцінка ефективності функціонування ринку продукції тваринництва визначається в результаті інтегрального поєднання показників (рис.3), сформованих на основі різних класифікаційних підходів до критеріїв оцінки: соціально-економічних цінностей, якісних і кількісних параметрів, факторів екстенсивного та інтенсивного розвитку за формулою:

$$I_k = \frac{\sum_{i=1}^n (i_b + i_n + i_i + i_c)}{n}, \quad (1)$$

де I_k – інтеграційний параметр комплексності розвитку ринку;

i_b – інтегральний коефіцієнт стану виробництва сировини;

i_n – інтегральний коефіцієнт стану м'ясо- та молокопереробної галузі;

i_i – інтегральний показник інфраструктурного забезпечення;

i_c – інтегральний коефіцієнт рівня споживання.

Кінцевою метою цього процесу є формування управлінських рішень спрямованих на задоволення ринкових потреб та створення конкурентоздатного сукупного інноваційного продукту.

З огляду на специфіку дослідження різних методологічних підходів до оцінки продовольчої безпеки було запропоновано системний методологічний підхід до оцінки стану продовольчої безпеки на регіональному рівні, який дозволить оцінити продовольчу безпеку за економічною, соціальною та екологічною складовими з позиції фізичної та економічної доступності якісного продовольства тваринного походження. Адже рівень продовольчої безпеки регіонів сприяє рівню продовольчої безпеки країни в цілому.

В третьому розділі «Дослідження функціонування ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки» досліджено тенденції розвитку ринку продукції тваринництва; визначено систему критеріїв та показників, що характеризують потенціал даного ринку; проведено діагностику продовольчої безпеки за економічною, соціальною та екологічними складовими.

З'ясовано, що сучасний стан та тенденції розвитку ринку молока свідчить про те, що продовження спаду виробництва молока з 11,6 млн тон у 2000 році до 7,7 млн тон у 2022 році має безпосередній зв'язок з наявністю молочних корів. Поголов'я корів в усіх категоріях господарств зменшилося з 4,9 млн голів за 2000 рік до 1,3 млн голів за 2022 рік, або на 72,8%. Відповідно по регіонах зменшення відбулося в зоні Степу на 85,6%, Полісся – 72,2%, Лісостепу – 69,3%.

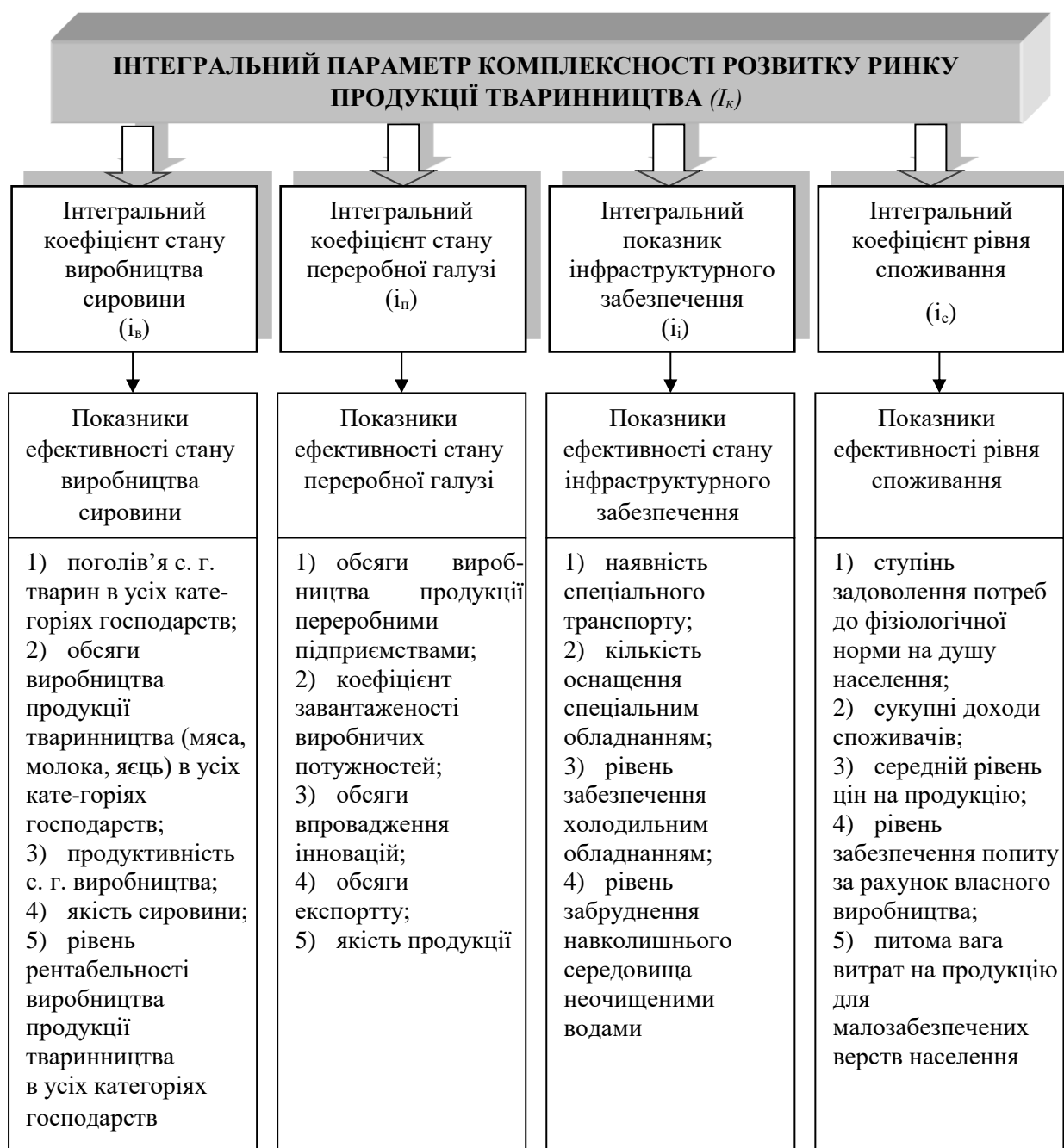

Рис. 3. Комплексна оцінка ефективності функціонування ринку продукції тваринництва

Джерело: розроблено автором.

Ситуація, що склалася останнім часом на ринку м'яса з одного боку, характеризується певними ознаками насичення його пропозицією та стабілізацією виробництва, а з іншого – деякими структурними змінами та появою окремих негативних трендів. Насамперед, обсяги виробництва м'яса усіх видів у забійній масі зросли з початком 2000-х років із 1662,8 тис. тон до 2206,7 тис. тон у 2022 році або майже в 1,3 раза.

З'ясовано, що в галузі м'ясного тваринництва відбуваються трансформаційні процеси, що зумовили зміни в структурі ринку м'яса. Якщо у 2000 році основу пропозиції м'яса становила яловичина – 45,5%, то в 2022 році

ця частка зменшилася до найнижчого показника – 12,2%, свинина – з 40% до 29,8% відповідно, проте м'ясо птиці зросло з 193,2 тис. тон у 2000 році до 1252,9 тис. тон у 2022 році, або у 6,5 раза, відповідно питома вага у структурі виробництва м'яса усіх видів м'ясо птиці становить 56,7%. Найповніше відображає стан ринку м'яса його баланс і свідчить, що частка вітчизняного виробництва м'яса становила 88,9% загальної пропозиції, при цьому вона зросла на 34,5% порівняно з 2000 роком. Середньорічне споживання м'яса на одну особу становить 53 кг або 66,2% до раціональної норми споживання. Доведено, що ринок яєць в Україні має характерні риси олігополії. Це підтверджується також інформацією Антимонопольного комітету України. Сукупна частка трьох найбільших промислових груп-учасників, ринку таких як «Авангард», «Овастар Юніон» та «Інтер-Агросистеми» становить 46,6%. Динаміка споживання яєць в Україні показала, що за останні п'ять років на одну особу в рік припадало 237-282 шт. яєць, що менше раціональної норми, яка складає 290 шт., хоча 2010 року показник раціональної норми споживання яєць був досягнутий.

Охарактеризовано сучасний стан ринку риби в Україні та відмічено значне посилення загальної незбалансованості між попитом і пропозицією риби та рибних продуктів, негативні диспропорції щодо структури та асортименту попиту і пропозиції на рибну продукцію, низький рівень якості даної продукції до вимог споживачів, зростання роздрібних цін на рибу, недосконалість нормативної правової бази, яка регулює діяльність операторів ринку риби.

Запропоновано оцінювати рівень потенціалу ринку продукції тваринництва (РПРПТ) як суму оцінок основних критеріїв продовольчого потенціалу: фізичної доступності (Ф), яка оцінюється за допомогою коефіцієнта самозабезпечення (Кс) основними видами продуктів харчування тваринного походження; економічної доступності (Е), яка оцінюється через коефіцієнт бідності (Кб) або частку населення з грошовим доходами нижче грошового мінімуму; достатності продовольства (Д), що вимірюється коефіцієнтом достатності (Кд) через калорійність фактичного добового раціону по відношенню до рекомендованих норм (продуктів тваринного походження – 1277 Ккал); якості продовольства по структурі (С), що визначається коефіцієнт структури харчування (раціону) (Кр), характеризує величину відхилень від рекомендованих норм:

$$\text{РПРПТ} = \text{Ф} + \text{Е} + \text{Д} + \text{С} \quad (2)$$

За результатами вимірів показників оцінки обраних критеріїв (табл. 1) можна стверджувати, що інтегральний показник на рівні 2,06 при можливому 4,0 свідчить про низьку оцінку ринку продукції тваринництва. Економічна доступність і достатність продовольства відповідно 0,36 і 0,38 значно знижують загальний рівень потенціалу ринку продукції тваринництва.

Таблиця 1

Критерії оцінки основних показників потенціалу ринку продукції тваринництва за 2020-2021 роки

Критерії РПРПТ	Показники по групах критеріїв	Значення показників		Рівні критерії РПРПТ	
		2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.
Фізична доступність (Ф)	Коефіцієнт самозабезпечення (K_c)	0,65	0,64	незадовільний	незадовільний
Економічна доступність (Е)	Коефіцієнт бідності (K_b)	0,72	0,36	низький	низький
Достатність продовольства (Д)	Коефіцієнт достатності (K_d)	0,37	0,38	низький	низький
Якість продовольства по структурі (С)	Коефіцієнт структури раціону (K_p)	0,69	0,68	незадовільний	незадовільний
Інтегральний показник оцінки потенціалу ринку продукції тваринництва	$\sum K_c + K_b + K_d + K_p$	2,43	2,06	низький	низький

Джерело: розраховано автором.

Встановлено, що за інтегральним показником рівня продовольчої безпеки регіони країни знаходились в стані прихованої небезпеки та продовольчої небезпеки (17:7). За допомогою правила «золотого перерізу» було деталізовано рівні прихованої небезпеки та продовольчої безпеки (табл. 2).

Таблиця 2

Групування регіонів України за рівнем продовольчої безпеки за продуктами тваринного походження (2017-2021 рр.)

Значення рейтингу X – інтегральний*	Рівень продовольчої безпеки	Регіони
X інтегральний $\geq 0,824$	низький рівень прихованої небезпеки	Черкаська, Тернопільська, Полтавська
$0,776 < X$ інтегральний $\leq 0,824$	середній рівень прихованої небезпеки	Чернігівська, Хмельницька, Сумська, Вінницька
$0,69 < X$ інтегральний $\leq 0,776$	високий рівень прихованої небезпеки	Харківська, Рівненська, Миколаївська, Херсонська, Кіровоградська, Запорізька, Івано-Франківська, Дніпропетровська, Житомирська, Волинська
$0,63 \leq X$ інтегральний $\leq 0,68$	низький рівень продовольчої небезпеки	Київська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька,
$0,55 < X$ інтегральний $< 0,63$	середній рівень продовольчої небезпеки	Донецька, Луганська, Одеська

0,34 ≤ X інтегральний ≤ 0,55	високий рівень продовольчої безпеки	-
------------------------------	-------------------------------------	---

Джерело: розраховано автором.

Близько до стану продовольчої безпеки є підгрупа регіонів із низьким рівнем прихованої небезпеки: Черкаська, Тернопільська і Полтавська області. Основна ознака таких регіонів – високий рівень економічної складової та середній рівень показників соціальної та екологічної складових.

У четвертому розділі «**Моделювання і прогнозування розвитку ринку продукції тваринництва**» обґрунтовано методологію моделювання та прогнозування тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва; проведено моделювання індикаторів ринку продукції тваринництва, зпрогнозовано оцінку розвитку ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки.

З'ясовано, що методологія моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва є багатоетапним процесом, який передбачає використання великих масивів даних, широкий перелік методів та програмних середовищ, орієнтованих на розв'язування складних математичних завдань. Крім того, при розробці методології моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва необхідно враховувати потреби та запити основних стейкхолдерів прогнозних оцінок.

Запропоновано логічну схему процесу моделювання тенденцій розвитку галузі тваринництва, де особливу роль у цьому процесі має відігравати моделювання потенційних змін через зміни політики регулювання галузі або відповідного ринку (рис. 4).

Дослідження показали, що процедура моделювання можливих змін через зміну аграрної політики здійснюється у три етапи: 1) включення показника, який є індикатором відповідних змін аграрної політики, в економетричні моделі показників ринку продукції тваринництва; 2) прогнозування показників ринку з урахуванням значень показника, що є індикатором змін аграрної політики; 3) порівняння отриманих прогнозних значень ринку з цільовими значеннями. Вагомою перевагою запропонованого методичного підходу є його адаптованість до процесу прийняття політичних рішень.

Визначено, що ефективне функціонування ринку продукції тваринництва не можливе без прийняття обґрунтованих рішень, основою яких мають бути результати виявлення та аналізу існуючих тенденцій зміни основних характеристик ринку. Оскільки ринок – це складна система ієрархічної будови, прогнозування її розвитку передбачає використання системи моделей, які описують залежності не лише ключових ринкових показників (ціни, обсягів попиту і пропозиції, але і їх чинників) (табл. 3).

Рис. 4. Логічна схема процесу моделювання тенденцій розвитку галузі тваринництва

Джерело: побудовано автором.

Таблиця 3

Система функцій залежності показників ринку продукції тваринництва та чинників, які на них впливають

Результативний показник	Функція	Умовні позначення
Ринкова ціна	$p_i = f(q_k^s, I^{pc}, I^{cp}, t)$	p_i – ціна i -го виду продукції тваринництва; q_k^s – ціна продукту заміника k -го виду; I^{pc} – реальний дохід у розрахунку на одну особу; I^{cp} – індекс споживчих цін; t – фактор часу
<i>Показники пропозиції</i>		
Поголів'я сільськогосподарських тварин	$l_j = f(p_i^l, rt_j, pr_k^s, I^{cp}, t)$	l_j – поголів'я с.-г. тварин j -го виду; p_i^l – ціна i -го виду продукції тваринництва, що відповідає j -му виду с.-г. тварин; rt_j – прибуток/дохід, що припадає на 1 голову сільськогосподарських тварин j -го виду

Продуктивність сільськогосподарських тварин	$pd_j = f(cs_{vj}^{pa}, t)$	pd_j – продуктивність с.-г. тварин j -го виду; cs_{vj}^{pa} – витрати v -го виду у розрахунку на 1 голову с.-г. тварин j -го виду
Обсяг виробництва	$Q_i = f(l_j, pd_j)$	Q_i – обсяг виробництва i -го виду продукції тваринництва
<i>Показники попиту</i>		
Обсяг споживання	$d_i = f(p_i, pr_k^s, I^{pc}, I^{cp}, t)$	d_i – обсяг споживання i -го виду продукції тваринництва

Джерело: власні дослідження.

В результаті моделювання показників, які є індикаторами стану розвитку ринку продукції тваринництва, побудовано систему взаємопов'язаних рівнянь регресії, які враховують складність та багатоваріантність взаємозв'язків між галузями тваринництва та окремими складовими продуктового ланцюга. Слід зазначити, що для прогнозування можна обирати різні регресійні моделі для кожного окремого показника ринку, залежно від доступних даних, логіки та мети прогнозування, результатів аналізу адекватності прогнозів.

Проведено прогнозування тенденцій розвитку ринку, а саме індикаторів стану та розвитку ринку тваринництва: ціни у розрізі окремих продуктів; поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці і їх продуктивність, які є ключовими факторами обсягу пропозиції, а також безпосередньо обсяги виробництва тваринницької продукції; обсяги імпорту; обсяги споживання (передусім, на внутрішньому ринку).

У процесі прогнозування змодельовано кілька сценаріїв потенційних змін поголів'я корів, які враховують виплату дотації у розмірі 5,3 тис грн (задекларований розмір станом на 12.09. 2022 р., 7,1 тис грн (потенційно можливі розміри бюджетної дотації) та 30 тис грн. Кожного наступного року обсяг підтримки у межах кожного зі сценаріїв збільшено на 15% відносно попереднього року (для врахування дії інфляційних чинників) (табл. 4).

Таблиця 4

**Результати сценарного прогнозування поголів'я корів
в сільськогосподарських підприємствах залежно від розмірів
державної підтримки, тис гол.**

Рік	Розмір виплат у розрахунку на 1 корову, тис грн							
	5,3		7,0		10,0		30,0	
	поголів'я за рахунок збільшення доходів	відхилення	поголів'я за рахунок збільшення доходів	відхилення	поголів'я за рахунок збільшення доходів	відхилення	поголів'я за рахунок збільшення доходів	відхилення
2022*	413,8	-127,7	423,1	-118,3	439,6	-101,9	549,0	7,5
2023	477,7	-73,2	488,4	-62,5	507,3	-43,6	633,2	82,3
2024	550,4	-9,5	562,7	2,8	584,4	24,5	729,2	169,3

2025	632,9	64,5	647,1	78,6	672,1	103,6	838,6	270,1
2026	726,6	150,0	742,9	166,3	771,6	195,0	963,1	386,4

Примітка: * – розрахункові значення.

Джерело: досліджено автором.

Аналіз отриманих результатів здійснено за такою схемою:

1) обчислення різниці між поголів'я корів, змодельованим із урахуванням зміни доходу та дії фактору часу:

$$\Delta L_{4i}^e = b \cdot d - b' \ln(t^{lin}), \quad (3)$$

де ΔL_{4i}^e – різниця між поголів'ям корів, спрогнозованим із урахуванням окремо зміни доходу та дії фактору часу, у i -ий рік;

b – коефіцієнт регресії у рівнянні залежності поголів'я від доходу виробників ($b = 0,00476$);

$b \cdot d$ – поголів'я корів, яке забезпечується доходом у розмірі d ;

b' – коефіцієнт регресії у рівнянні залежності поголів'я від фактору часу

($b' = -183,9$);

$b' \ln(t^{lin})$ – зміна поголів'я корів у рік t порівняно з базовим роком;

2) аналіз результатів порівняння:

– якщо $\Delta L_{4i}^e < 0$, то необхідно збільшувати розмір державної допомоги у формі бюджетної дотації у розрахунку на 1 корову;

– якщо $\Delta L_{4i}^e > 0$, то розмір державної підтримки компенсує негативний тренд та сприятиме збільшенню поголів'я сільськогосподарських тварин.

Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що розробка та імплементація методичних аспектів моделювання і прогнозування тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва є потужним інструментом вирішення поточних проблем та стимулювання бажаних ефектів у сфері забезпечення продовольчої безпеки країни. Зокрема, практична реалізація відповідної методики дає можливість не лише ідентифікувати ймовірні зміни критично важливих показників ринку тваринницької продукції, але й визначити потенційні ефекти від прийняття тих чи інших політичних рішень у сфері регулювання галузі тваринництва.

В н'ятому розділі «Удосконалення механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва з позиції забезпечення продовольчої безпеки» визначено основні напрями формування інноваційно-інвестиційного механізму забезпечення розвитку ринку продукції тваринництва; розглянуто напрями державної підтримки галузі тваринництва; запропоновано діджиталізацію як інструмент активізації розвитку галузі тваринництва; визначено пріоритети сталого розвитку ринку продукції тваринництва.

З'ясовано, що у тваринництві впровадження інновацій передбачає розвиток і удосконалення галузей скотарства, свинарства, птахівництва на основі використання найбільш високопродуктивних порід худоби і птиці та ефективних засобів виробництва, прогресивних досягнень науки і техніки та спрямованих на збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва з найменшими

витратами праці і засобів на її виробництво. Тому важливо комплексно оцінювати всі складові економічного ефекту науково-технічного прогресу, включаючи соціальну та екологічну. Розвиток інновацій у тваринництві має відбуватися на основних напрямках (рис. 5).

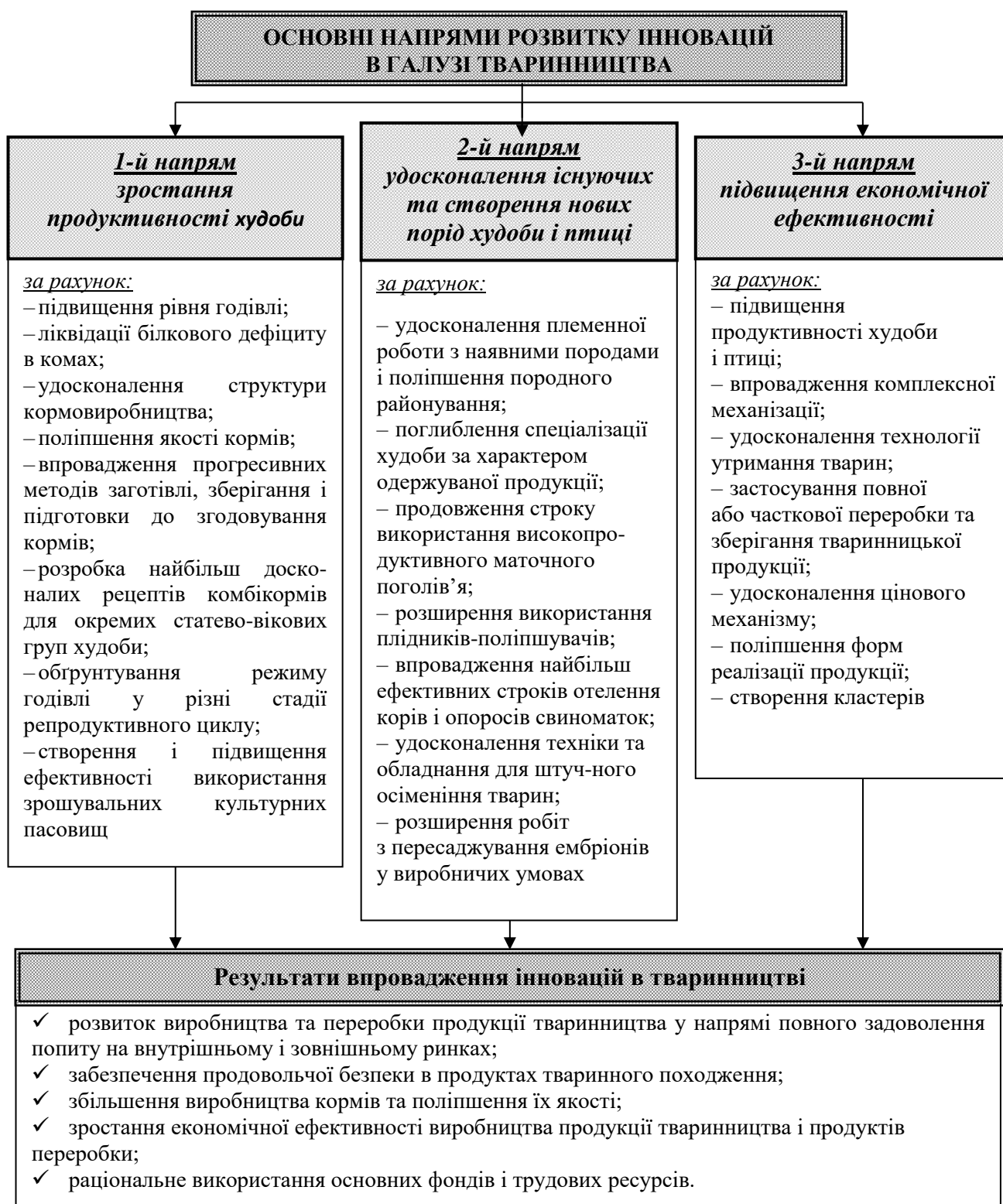

Рис. 5. Основні напрями розвитку інновацій в галузі тваринництва

Джерело: розроблено автором.

Доведено, що низька інвестиційна привабливість галузі тваринництва, недостатній обсяг інвестицій саме у тваринництво пояснюється низькою дохідністю, довготривалим циклом окупності та високим рівнем ризиків. У забезпеченні ефективного і стабільного розвитку економіки галузі тваринництва вирішальну роль відіграє науково обґрунтована інноваційно-інвестиційна політика держави, яка визначає напрями розвитку інновацій, реальні джерела та структуру інвестицій, здійснює раціональні та ефективні заходи для виконання економічних, соціальних, технологічних програм.

Запропоновано формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку галузі тваринництва, який включає в себе економічні, організаційно-правові та соціальні заходи держави щодо формування сприятливого середовища для здійснення інноваційної діяльності за умови державної фінансової підтримки, яка реалізується в результаті формування правового, фінансового та наукового забезпечення розвитку галузі тваринництва (рис. 6).

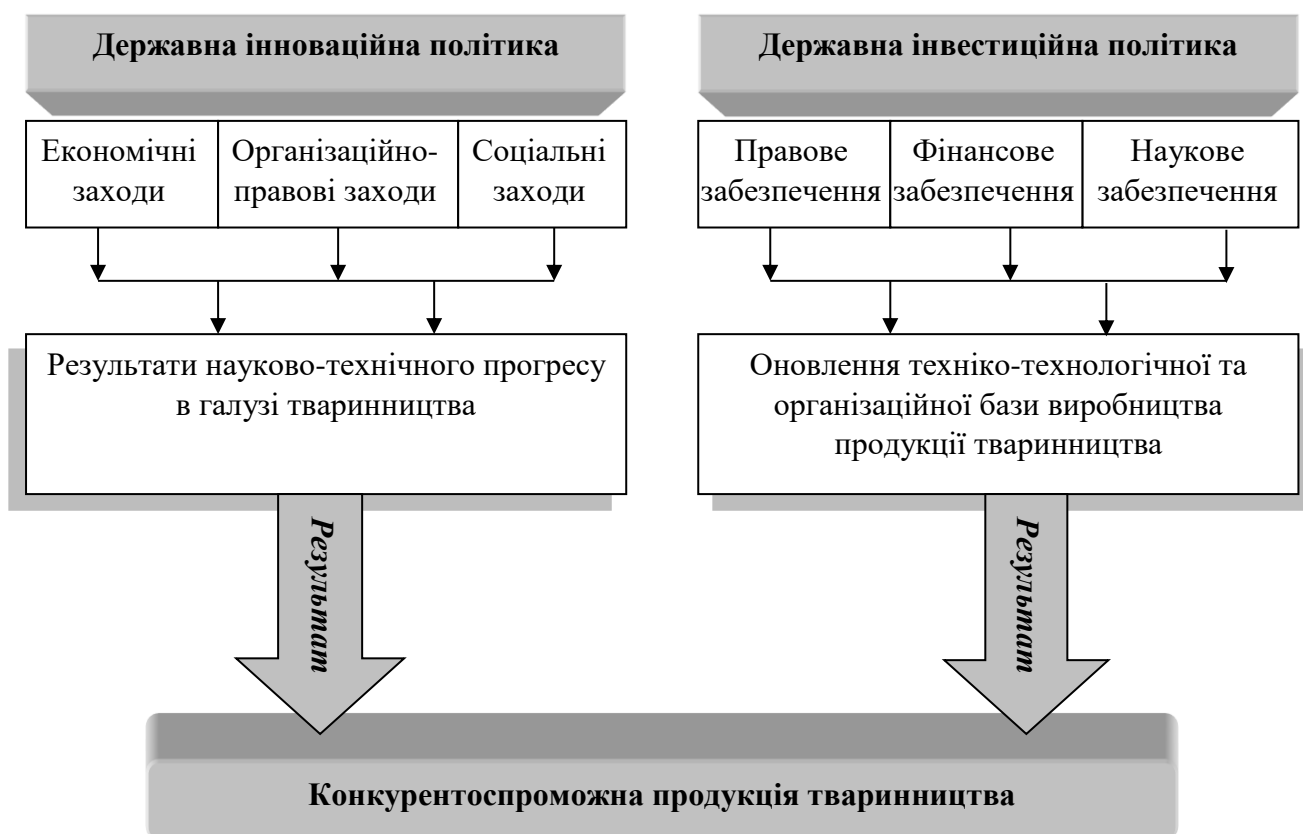

Рис. 6. Формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку галузі тваринництва

Джерело: побудовано автором.

Визначено основні компоненти державної підтримки галузі тваринництва і основними адресатами її мають стати дрібні товаровиробники, фермерські господарства та кооперативи по виробництву тваринницької продукції, які є базовими «селозберігаючими» суб'єктами на сільських територіях. Даний

окреслений формат підтримки посилює не лише їх власну зацікавленість в ефективному веденні бізнесу, а й стимулює до забезпечення розвитку територій на яких вони функціонують, зміцнюючи тим самим соціальну та екологічну складові сталого сільського зростання (рис. 7).

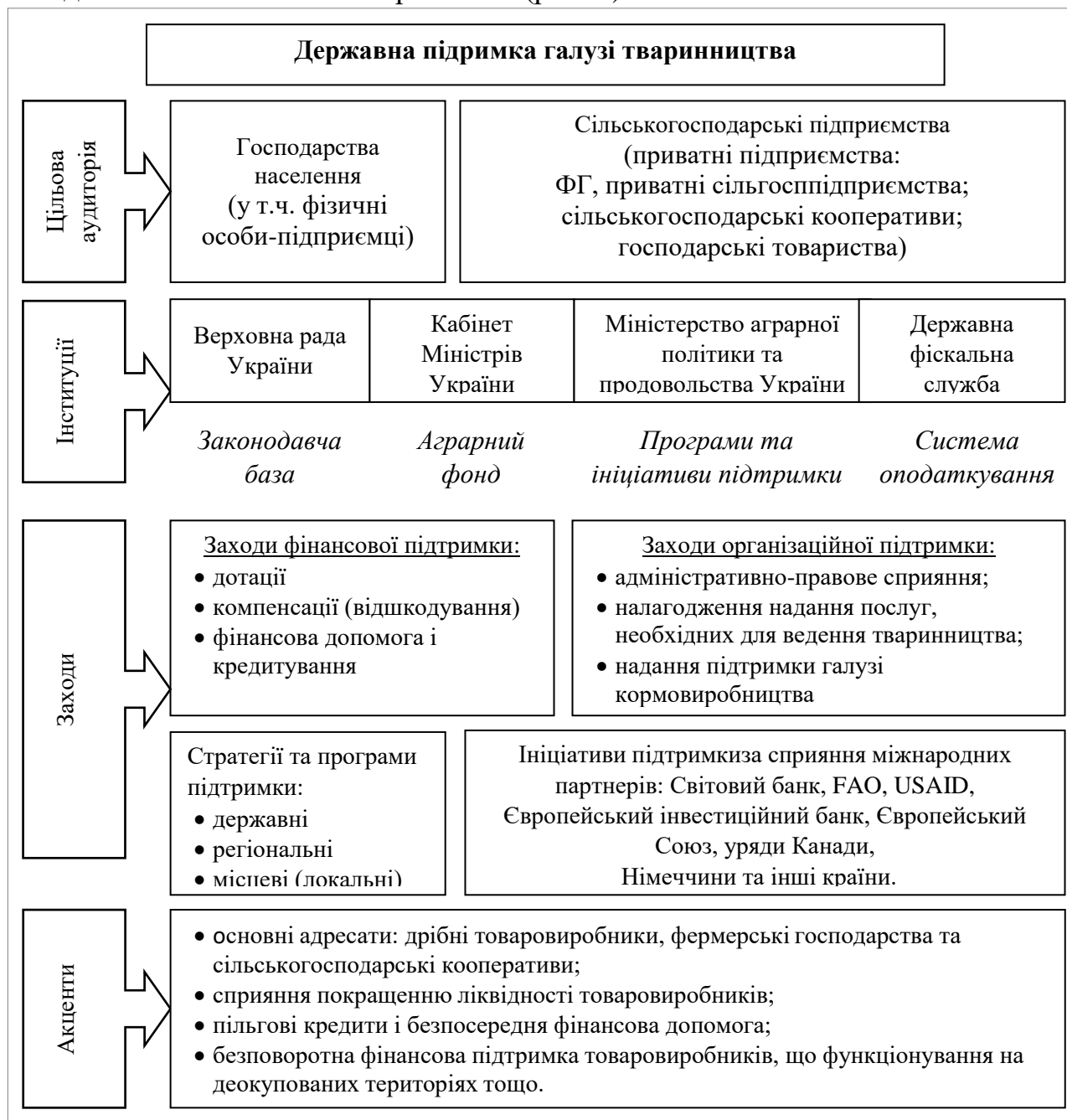

Рис. 7. Компоненти системи державної підтримки галузі тваринництва

Джерело: розробка автора.

З'ясовано, що забезпечення максимального рівня ефективності від впровадження діджитал інструментів потребує їх застосування на всіх етапах господарської діяльності виробників продукції тваринництва. Важливо окремо виділяти інструменти, що забезпечать отримання позитивних екологічних та

соціальних ефектів та, відповідно, розвиток соціально та екологічно відповідального бізнесу на рівні громад, регіону та держави.

Згруповано механізми та інструментарій діджиталізації діяльності виробників продукції тваринництва, базовими з яких є ресурсне забезпечення, виробництво та збут (рис. 8, 9).

Рис. 8. Основні інструменти діджиталізації процесу ресурсного забезпечення виробників продукції тваринництва

Джерело: власні дослідження.

Рис. 9. Основні інструменти діджиталізації процесу виробництва продукції тваринництва

Джерело: власні дослідження.

Зазначено, що однією із ключових потреб галузі тваринництва, без задоволення якої неможливий її подальший розвиток, є залучення достатнього інвестиційного капіталу, який забезпечить не лише розширене відтворення галузі, але й її інтенсифікацію за рахунок впровадження новітніх технологій на всіх етапах створення продуктового ланцюга від ресурсного забезпечення до реалізації готової продукції. Тому невід'ємним елементом процесу залучення інвестиційних ресурсів є надання потенційним інвесторам максимально точної, повної інформації, яка необхідна для прийняття інвестиційного рішення, у максимально зручному форматі. Запропоновано один із методів візуалізації відповідних даних є їх представлення із прив'язкою до системи координат на мапі. Для цього використовуються геоінформаційні системи та технології, які дають змогу збирати, фіксувати, обробляти (у тому числі із використанням методів моделювання), передавати геопросторові дані, а також підтримувати прийняття управлінських рішень.

Базовою функцією ГІС у процесі розвитку галузі тваринництва та ринків відповідної продукції є інформаційне забезпечення всіх зацікавлених осіб. До кола таких стейхолдерів, насамперед, слід віднести такі групи користувачів: 1) виробники продукції тваринництва; 2) потенційні та існуючі інвестори та/або кредиторів; 3) суб'єкти прийняття рішень у контексті регулювання галузі тваринництва (на місцевому, регіональному, державному рівнях); 4) споживачі продукції тваринництва; 5) організації та установи з моніторингу екологічного стану територій.

У цілому узагальнений концепт імплементації геоінформаційних систем і технологій у систему інституціонального забезпечення розвитку галузі тваринництва та ринків відповідної продукції представлено на рисунку 10.

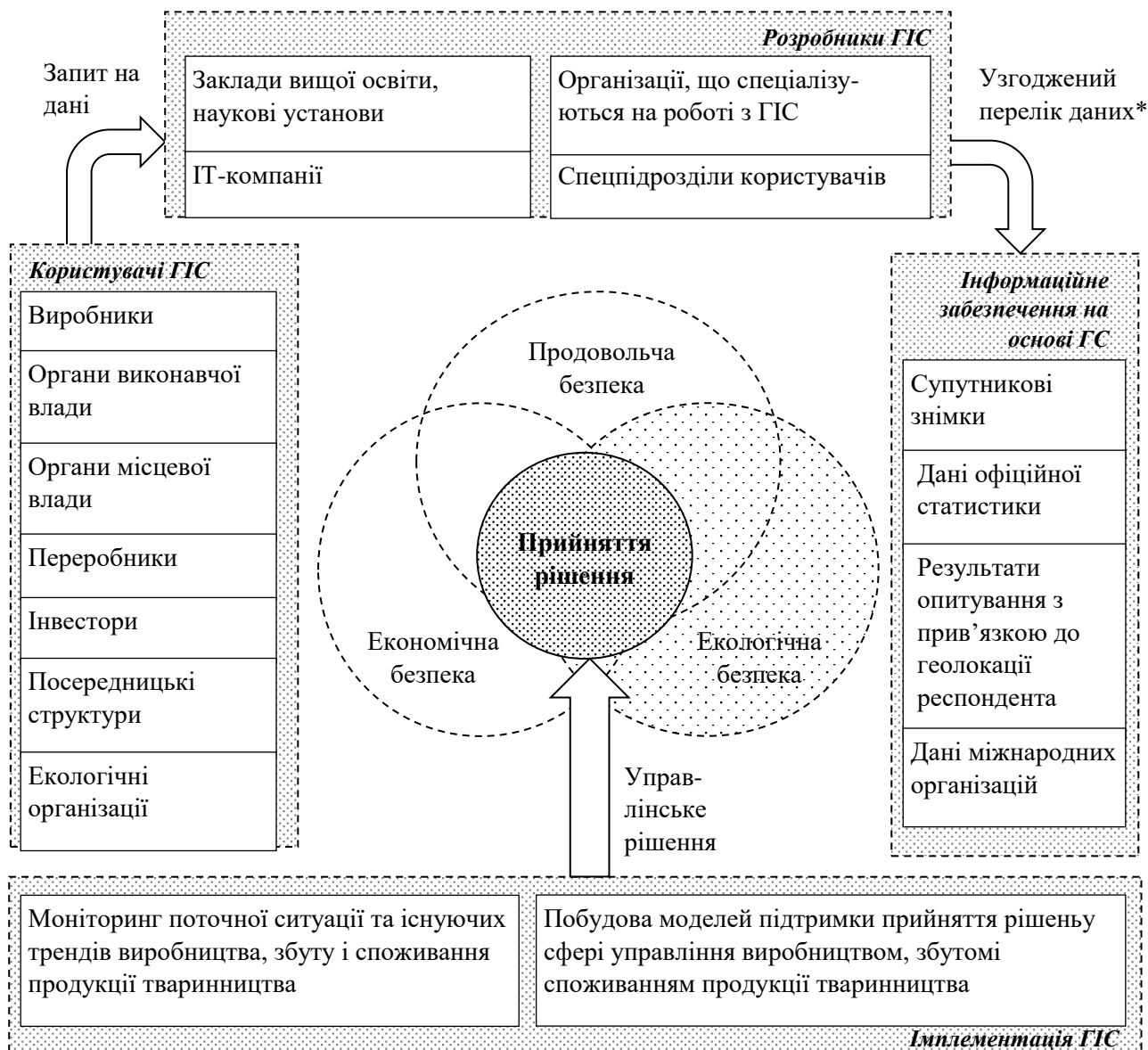

Рис. 10. Концепт імплементації ГІС у систему інституціонального забезпечення розвитку галузі тваринництва та ринків відповідної продукції

Примітка: * – перелік показників, форма візуалізація, пріоритетні джерела інформації, період оновлення тощо.

Джерело: власні дослідження.

Визначено, що базовими аспектами окреслення пріоритетів сталого розвитку тваринництва є такі: формування сталих систем виробництва й переробки, розвиток циркулярної економіки; дотримання стандартів виробництва; сертифікація; розвиток органічного тваринництва; поєднання рослинництва і тваринництва; підтримка ініціатив щодо зменшення викидів; енергія з відходів тощо. Окреслені заходи можливо імплементувати у руслі

інтеграції сталих засад розвитку тваринництва до загальної політики повоєнної відбудови і подальшого розвитку України; імплементації засад Green Deal; інтеграції (горизонтальна, вертикальна), кооперації; формування й розвитку локальних ринків продукції тваринництва.

Концептуально пріоритети сталого розвитку ринку тваринництва представлено на рис. 11.

Рис. 11. Пріоритети сталого розвитку ринку тваринництва

Джерело: власні дослідження.

Встановлено, що однією з найбільш важливих проблем аграрного сектора економіки, яка потребує якісних перетворень є подальший розвиток ринку продукції тваринництва, який спроможний забезпечити продовольчу безпеку по

основних видах продукції та забезпечить конкурентоспроможність її на світовому ринку.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі здійснено теоретичні та методологічні узагальнення механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва у визначенні пріоритетних напрямів його подальшого сталого розвитку у системі забезпечення продовольчої безпеки, що дало можливість зробити такі висновки теоретичного, науково-методологічного та практичного характеру:

1. Механізм інноваційного розвитку ринку тваринницької продукції не може функціонувати як замкнута система, він представляє собою змінну динамічну відкриту систему, яка пристосовується до впливу різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть гальмувати чи обмежувати його розвиток. З урахуванням цього та відповідно до результатів проведеного дослідження, під механізмом інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва слід розглядати як складне комплексне системно-структурне утворення цілеспрямоване на регулювання економічних та організаційних дій, що зумовлює синтез державного регулювання виробництва тваринницької продукції, інноваційних технологій та саморегулювання, за допомогою сукупності методів, важелів та інструментів впливу, що передбачає встановлення інтеграційних, партнерських зв'язків між структурними підсистемами та підтримку усіх учасників ринку з метою сприяння сталого розвитку, який слугуватиме досягненню бажаних економічних, соціальних, екологічних ефектів, зростанню ринку продукції тваринництва.

2. Різні теоретичні та концептуальні підходи до визначення сутності ринку продукції тваринництва, як економічної системи, дозволяють стверджувати, що ринок продукції тваринництва являє собою систему соціально-економічних відносин, які виникають в процесі виробництва, переробки, збуту та споживання тваринницької продукції і знаходить своє відображення у забезпеченні продовольчої безпеки зокрема. На основі аналізу існуючих визначень запропоновано розглядати сутність ринку продукції тваринництва як процес взаємопов'язаного функціонування галузі тваринництва і структур агропродовольчого комплексу з метою виробництва конкурентоспроможної продукції, доведення її до споживача, забезпечення раціонального споживання та формування державних продовольчих фондів.

3. Дослідження науково-теоретичних підходів до сутності терміну «продовольча безпека» дозволило розширити наукове тлумачення даного терміну, яке слід розуміти як стан економіки, який гарантуватиме фізичну, економічну та соціальну доступність, безпечність та якість продуктів харчування, стабільність продовольчого забезпечення населення на раціональному рівні за нормальних умов, і в разі надзвичайних ситуацій – на мінімальному, та забезпечить продовольчий суверенітет.

4. Обґрунтовано науковий підхід до дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва, який на відміну від інших традиційних базується на інтеграційному підході поєднання існуючих та охоплює аналіз усіх складових

функціонування механізму розвитку ринку продукції тваринництва: становлення, сучасний стан, суперечності та взаємозв'язки, ґрунтується на аналізі суб'єктивних та об'єктивних показників, якісних і кількісних характеристик функціонування механізму. Комплексна діагностика механізму розвитку ринку продукції тваринництва дає можливість оцінити рівень функціонування ринку в часі та просторі, а також за трьома рівнями функціонування: макро-, мезо-, мікро-.

5. Запропоновано системний методологічний підхід до оцінки стану продовольчої безпеки, який дозволить оцінити продовольчу безпеку за економічною, соціальною та екологічною складовими з позиції фізичної та економічної доступності якісного продовольства тваринного походження для населення.

6. Здійснена економічна оцінка функціонування ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки, яка засвідчує, що сучасний стан виробництва і споживання тваринницької продукції не забезпечує індикатори продовольчої безпеки по основних її видах, а саме: споживання молока на 1 особу становить 201,5 кг при раціональній нормі 380 кг; м'яса – 53 кг при нормі 80 кг; яєць – 272 шт. при нормі 290 шт.; риба – 13,2 кг при нормі 20 кг.

7. Використовуючи наявні уявлення як у вітчизняній, так і у зарубіжній теорії і практиці, вибрано основні показники для оцінки фізичної (пропозиція) та економічної (платоспроможний попит) доступності населення до продуктів харчування, достатності та якості продовольства, а також межі їх значень, що характеризують певний рівень критеріїв потенціалу ринку. Інтегральний показник на рівні 2,06 при можливому 4,0 свідчить про низьку оцінку потенціалу ринку продукції тваринництва в Україні. Економічна доступність і достатність продовольства відповідно 0,36 і 0,38 значно знижують загальний рівень потенціалу ринку продукції тваринництва.

8. На основі проведеного дослідження продовольчої безпеки за період 2017-2021 рр. виділено як позитивні так і негативні фактори: позитивні – обсяги спожитих продуктів тваринного походження були відповідні мінімальним нормам харчування, затвердженими споживчим кошиком населення; рівень витрат на продукти харчування в сукупних витратах відповідно до вітчизняних норм не перевищував граничний критерій 60%, що свідчить про економічну доступність раціону. До негативних факторів слід віднести наступні: низький рівень пропозиції за обсягами виробництва продукції тваринного походження; недостатній рівень споживання даної продукції; невисокий рівень економічної доступності раціону; незадовільний рівень якості продуктів харчування.

9. Розроблено методологічний підхід до моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва, що враховує складність взаємозв'язків акторів ринку та пов'язану із нею необхідність побудови системи економетричних моделей. Процес розробки середньострокових прогнозів показників-індикаторів ефективності ринків продукції тваринництва з метою інформаційної підтримки прийняття рішень у сфері формування дієвої державної політики включає етапи збору й обробки даних за максимально тривалий проміжок часу, безпосередньо прогнозування показників та передачу отриманих результатів основним

стейкхолдерам. Застосування такого підходу уможливить своєчасне виявлення негативних тенденцій розвитку ринків продукції тваринництва та розробити й науково обґрунтувати механізми їх нівелювання.

10. На основі результатів економетричного моделювання побудовано регресійні моделі основних показників-індикаторів ефективності ринків продукції тваринництва, зокрема, ринків яловичини і телятини, молока, свинини, м'яса птиці та яєць. До відповідних індикаторів включено показники попиту, пропозиції та цін у розрізі основних видів тваринницької продукції. Встановлено, що на ціни продукції тваринництва впливають, передусім, фактор часу та обсяги виробництва товарів-замінників. Поголів'я ВРХ значною мірою підпадає під вплив існуючих негативних тенденцій, тоді як поголів'я птиці залежить від світової ринкової ціни. Основним чинником, що визначає обсяги внутрішнього споживання основних видів продукції тваринництва є внутрішні ціни.

11. Розроблену у дослідженні методику прогнозування застосовано для побудови сценарних прогнозів тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва, а також обґрунтування доцільності бюджетного дотування виробників молока. Відповідно до результатів прогнозування, незважаючи на очікувану позитивну динаміку цін реалізації тваринницької продукції та стійкий тренд до зростання забійної ваги 1 гол. ВРХ та удою молока на 1 корову, у наступні роки ймовірним є збереження негативних тенденцій скорочення поголів'я ВРХ та, як наслідок, зменшення обсягів виробництва яловичини, телятини та молока. Що стосується розвитку ринків м'яса птиці та яєць, то у результаті очікуваного зростання поголів'я птиці (у 2025 р. на 8475,13 тис. гол., або на 4,19 % порівняно із 2021 р.) у наступні роки ймовірним є нарощення обсягів виробництва м'яса птиці (на 308,16 тис. т, або на 22,44 % у 2025 р. порівняно із 2021 р.) та яєць (на 23,29 % більше у 2025 р. у порівнянні з 2021 р.). Водночас, прогнозується збільшення обсягів внутрішнього споживання цих видів продукції (м'яса птиці – на 8,80 %, яєць – та 10,32 % у 2025 р. порівняно з 2021 р.).

12. Детермінантною гармонізації інституційної платформи функціонування ринку продукції тваринництва є належний рівень державної підтримки, напрями якої мають поєднувати заходи фінансової (дотації, відшкодування, кредитування) та організаційної (адміністративно-правове супроводження, налагодження системи послуг для ведення тваринництва, підтримка галузі кормовиробництва та ін.) підтримки. Формат системної підтримки галузі тваринництва на державному рівні передбачає розробку та імплементацію державних, регіональних і локальних стратегій розвитку, а також враховує програми за участі міжнародних донорів. Незаперечними атрибутами державної підтримки мають стати: спрямованість на дрібних товаровиробників, фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи як базові селозберігаючі суб'єкти на сільських територіях; усебічне сприяння покращенню ліквідності товаровиробників; активізація пільгового кредитування і фінансової допомоги; безповоротна фінансова підтримка товаровиробників на деокупованих територіях тощо. Запропоновані заходи підтримки

посилюватимуть не лише власну зацікавленість товаровиробників у ефективному веденні бізнесу, а й стимулюватимуть до забезпечення розвитку тих територій, на яких вони функціонують, зміцнюючи тим самим соціальну та екологічну складові сталого сільського зростання.

13. Доведено, що процес прийняття рішень у сфері управління галуззю тваринництва має бути науково обґрунтованим та базуватись на сценарних прогнозах, які відображатимуть потенційні зміни від впровадження тих чи інших механізмів державного регулювання. В якості методичної бази інформаційної підтримки запропоновано використання економетричного моделювання, застосування якого дає можливість виявляти існуючі та перспективні тенденції розвитку соціально-економічних систем. Імплементация розробленої методики дала змогу виявити позитивні ефекти державної підтримки виробників молока на ключові показники розвитку галузі, зокрема, на показники самозабезпечення країни цією продукцією тваринництва. На основі результатів сценарного моделювання потенційних результатів державної підтримки виробників молока встановлено, що у разі збереження поточної частки обсягів споживання у загальних об'ємах виробництва очікується, що обсяг спожитого молока зменшиться на 4,8 % порівняно із 2021 р. (за цільової дотації 5,3 тис. грн у розрахунку на 1 корову), залишатиметься сталим (якщо цільова дотація складе 10 тис. грн), або зросте на 17,5 % порівняно із 2021 р. (у разі цільової дотації 5,3 тис. грн на 1 корову).

14. Потенційно перспективні для впровадження у процес виробництва та розподілу тваринницької продукції є інформаційні технології, які у дослідженні систематизовано у розрізі основних операційних бізнес-процесів сільськогосподарських виробників. У межах ресурсного забезпечення діяльності виробників продукції тваринництва пріоритетним і впровадження технологій визначення фактичних і потенційних потреб у ресурсах, підбору потенційних постачальників та організації операцій купівлі-продажу. У рамках цифровізації виробничих процесів доцільним є застосування технологій моніторингу стану сільськогосподарських тварин, оптимізації раціону та ветеринарних заходів, прогнозування стану тварини, спалахів хвороб, продуктивності поголів'я. У рамках діджиталізації процесу збуту продукції тваринництва, то перспективним є розробка та активне використання онлайн платформ для продажу продукції тваринництва, сервіси електронного документообігу тощо.

15. До одних із невід'ємних інструментів діджиталізації аграрного сектора економіки країни віднесено геоінформаційні системи і технології. Серед переваг використання ГІС основними є вільний безоплатний цілодобовий доступ до даних; зручний для сприйняття формат; можливість проведення просторового аналізу; використання для управління природними ресурсами; підтримка прийняття рішень у процесі планування випасу; можливість моніторингу стану та розвитку рослинності у межах пасовищ; планування інфраструктури; визначення та неперервний моніторинг регіонів з потенційно підвищеним попитом на тваринницьку продукцію, з метою планування інфраструктури ринків збуту; збереження довкілля. Запропонований у дослідженні концепт імплементції ГІС у процес забезпечення розвитку галузі тваринництва та ринків

відповідної продукції враховує інформаційні потреби всіх груп потенційних користувачів, які включають виробників продукції тваринництва, інвесторів та кредиторів, суб'єктів прийняття рішень у контексті регулювання галузі тваринництва (на місцевому, регіональному, державному рівнях), споживачів, а також організації та установи з моніторингу екологічного стану територій.

16. В основі пріоритетів сталого розвитку ринку продукції тваринництва мають бути адаптивні механізми інтеграції сталих засад розвитку тваринництва до загальної політики повоєнної відбудови і подальшого розвитку України крізь призму імплементації європейських принципів сталого розвитку, участі ринкових агентів (виробників, переробників, споживачів продукції тваринництва, держави тощо) у багатофункціональній програмі дій в рамках Green Deal, інтеграції та кооперації, мотивації соціальної відповідальності ведення бізнесу, його екологічної орієнтованості, інноватизації бізнес-процесів, формування й розвитку локальних ринків продукції тваринництва. Зрозуміло, що різні регіони України, залежно від наслідків воєнних дій, потребуватимуть різних важелів для відбудови, проте стратегічні підходи на загальнодержавному рівні мають бути спільними. Окреслені пріоритети пришвидшать набуття Україною членства в ЄС і сприятимуть формуванню сталої моделі конкурентоспроможної економіки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії та розділи в монографіях:

1. Павловська Л. Д., **Заходим М. В.** Забезпечення конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств: монографія. Житомир: Полісся, 2011. 228 с. (*Особистий внесок автора – 7,45 друк. арк.: розроблено методологічний підхід до оцінки та забезпечення конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств; проведено аналіз рівня організаційно-економічних умов здійснення конкурентних дій учасниками ринку молокопродукції та обґрунтовано напрями підвищення конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств*).

2. Ivanyshyn V., Misiuk M., **Zakhodym M.**, Hutsol T. Methodological aspects of the research formation and regional market development of animal production. *Scientific achievements in environmental and life science: scientific monograph*. Krakow, 2018. P. 30-41. (*Особистий внесок автора – 0,18 друк. арк.: обґрунтовано стратегічні напрями підвищення стійкості відтворювальних процесів і концепцію стійкого розвитку ринку м'ясо-молочної продукції*).

3. Місюк М., Сушарник Я., Тріпак М., **Заходим М.** Забезпечення конкурентоспроможного розвитку галузі свинарства: монографія / За заг. ред. М. Місюка. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, ТНЕУ, 2019. 178 с. (*Особистий внесок автора – 0,44 друк. арк.: здійснено аналіз факторів впливу на конкурентоспроможність свинини*).

4. Заходим М. В. Ринок продукції тваринництва і продовольча безпека: монографія. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2023. 375 с. (*21,8 друк. арк.*)

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

5. Strategic Plans of Management and Evaluation of the Mechanism of Quality of Territorial Management with Comparison of Audit of Efficiency Use of the Budget / Misiuk M., **Zakhodym M.**, Ievstafieva Y., Susharnyk Y., Misko A., Kafka S. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems presents peer-reviewed survey and original research articles*. 2020. Spec. Is. Vol. 12/07. P. 1707-1711. DOI: [10.5373/JARDCS/V12SP7/20202279](https://doi.org/10.5373/JARDCS/V12SP7/20202279) (Особистий внесок автора – 0,24 друк. арк.: обґрунтовано напрями розвитку локальних ринків продукції тваринництва, що ґрунтуються на розподілі критеріїв розвитку територіальної громади з врахуванням ефективності використання бюджету) (**Scopus**)

6. Misiuk M., **Zakhodym M.** Development of the milk market in the context of ensuring the country's food security. *Ekonomika APK*. 2021. Vol. 1. P. 34-43. DOI: [10.32317/2221-1055.202101034](https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101034) (Особистий внесок автора – 0,55 друк. арк.: проведений аналіз розвитку ринку молока в контексті забезпечення продовольчої безпеки) (**Scopus**)

7. Misiuk M., Zakhodym M. Digitization as a tool for revitalizing the livestock industry. *Ekonomika APK*. 2023. Vol. 30, № 4. P. 10-24. DOI: [10.32317/2221-1055.202304010](https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304010) (Особистий внесок автора – 0,84 друк. арк.: узагальнено основні інструменти діджиталізації процесу ресурсного забезпечення виробників продукції тваринництва та систематизовано пріоритетні типи інформаційних технологій у рамках діджиталізації бізнес-процесів виробників даної продукції) (**Scopus**)

8. Analysis of the economic efficiency of growing pigs for meat and its improvement / Shahini E., Misiuk M., **Zakhodym M.**, Borkovska V., Koval N. *Scientific Horizons*. 2023. Vol. 26, № 6. P. 110-120. URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/1234567> (Особистий внесок автора – 0,28 друк. арк.: обґрунтовано шляхи підвищення економічної ефективності вирощування свиней на м'ясо) (**Scopus**)

9. Misiuk M., **Zakhodym M.**, Borkovska V., Balla I. The Monitoring of the Livestock Product Market for the Formation of Food Security. *Economics. Ecology. Socium*. 2023. Vol 7. № 4. P. 72-82. URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/237> DOI: <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2023.7.4-6> (Особистий внесок автора – 0,34 друк. арк.: розроблено математичну модель оцінки балансу виробництва та споживання продукції тваринництва) (**Web of Science**)

10. Заходим М. В. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможної продукції молокопереробних підприємств. *Ekonomika APK*. 2011. № 4. С. 68-75. (0,78 друк. арк.)

11. Заходим М. В. Аналіз стану та особливості розвитку ресурсного потенціалу харчової промисловості. *Збірник наукових праць ПДАТУ*. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2011. Вип. 19. С. 182-194. (0,61 друк. арк.)

12. Заходим М. В. Функціонування ринку молока та молочної продукції в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного*

університету (економічні науки) / за ред. М. Ф. Кропивка. Мелітополь: Люкс, 2012. № 2 (18), т. 1. С. 136-142. (0,46 друк. арк.)

13. Заходим М. В. Економічна ефективність виробництва молока. *Збірник наукових праць ПДАТУ*. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2012. Вип. 20, т. 2. С. 147-150. (0,36 друк. арк.)

14. Заходим М. В. Тенденція виробництва молока в Україні. *Збірник наукових праць Полтавської державної аграрної академії*. Полтава: ПДАА. 2013. Спецвип. С. 120-126. (0,44 друк. арк.)

15. Місюк М. В., **Заходим М. В.** Становлення та розвиток регіонального ринку молока. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т. 19, вип. 3/1. С. 199-204. Серія: Економіка. (Особистий внесок автора –0,41 друк. арк.: проаналізовано фактори впливу на формування та розвиток ринку молока)

16. Заходим М. В. Сучасний стан і тенденції розвитку молочного скотарства в Україні. *Інноваційна економіка: наук.-виробн. журн.* 2016. № 1-2 (61). С. 53-59. (0,48 друк. арк.)

17. Місюк М. В., **Заходим М. В.** Методологія дослідження формування та розвитку ринку продукції тваринництва. *Економіка. Управління. Інновації: електрон. наук. фах. вид.* Житомир, 2018. Вип. 2 (23). Серія: Економічні науки. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_2_13. (Особистий внесок автора – 0,42 друк. арк.: проведено аналіз інституціональних аспектів ринку продукції тваринництва)

18. Заходим М. В. Продовольча безпека та її місце у структурі економічної безпеки держави. *Інноваційна економіка: наук.-виробн. журн.* 2022. № 1 (90). С. 31-37. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/885/964>. (0,63 друк. арк.)

19. Заходим М. В. Сучасний стан розвитку ринку продукції тваринництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1163/1172>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.41>. (0,71 друк. арк.)

20. Заходим М. В. Критерії формування потенціалу ринку продукції тваринництва. *Агросвіт*. 2023. № 5-6. С. 74-85. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1214/1223>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.5-6.74>. (0,80 друк. арк.)

21. Заходим М. В. Методологія моделювання тенденцій розвитку ринку продукції тваринництва. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. Кам'янець-Подільський, 2023. № 1 (38). С. 125-131. (0,78 друк. арк.)

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

22. Zakhodym M. Systematization of assessing methods for the dairy products competitiveness. *Economic & Engineering Studies: the Scientific Journal of Cahul «Bogdan Petriceicu Hasdeu» State University*. Cahul, Republic of Moldova, 2017. № 1 (1). P. 57-62. (0,34 друк. арк.)

23. Problems of Food Security in Modern Conditions of Ukraine / Mysyuk M., Zakhodym M., Ievstafieva Y., Susharnyk Y., Misko A., Reznik N. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29. № 9s. P. 4606-4613.

Особистий внесок автора – 0,32 друк. арк.: обґрунтовано напрями забезпечення продовольчої безпеки в сучасних умовах)

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

24. Заходим М. В. Формування стратегічних напрямів забезпечення конкурентоспроможності молочного скотарства. Зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., Херсон, 22-23 квіт. 2014 р. / Херсон: Колос, 2014. С. 52-54. (0,15 друк. арк.)

25. Заходим М. В. Ринок продукції скотарства та продовольча безпека країни. Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (15-16 трав. 2014 р., м. Львів). Львів: Укр. акад. друкарства, 2014. С. 39-42. (0,15 друк. арк.)

26. Заходим М. В. Державна підтримка розвитку галузі скотарства. Матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (15-16 трав. 2015 р., м. Львів). Львів: Укр. акад. друкарства, 2015. С. 54-59. (0,25 друк. арк.)

27. Євстафієва Ю. М., Бучковська В. І., **Заходим М. В.** Тваринництво Кам'янецьчини. *Збірник наукових праць ПДАТУ*. Кам'янець-Подільський, 2017. Ч. 1. С. 234-235. (Особистий внесок автора – 0,06 друк. арк.: проведений аналіз сучасного стану тваринництва Кам'янецьчини)

28. Місюк М. В., **Заходим М. В.**, Євстафієва Ю. М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств. *Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference «Scientific Issues of the Modernity»*, (April 27, Dubai, UAE). 2017. May, № 5 (21), vol. 2. P. 21-27. (Особистий внесок автора – 0,35 друк. арк.: сформовано основні методологічні положення дослідження підвищення конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств)

29. Zakhodym M. Competitiveness of dairy products and the main factors of its improvement. *Innovative Educational Technologies: European Experience and Its Application in Economics and Management*. Poland: WSBiP, 2017. P. 43-46. (0,46 друк. арк.)

30. Misyuk M., **Zakhodym M.**, Pokotylska N. Innovative approach for providing competitive development of agrarian enterprises. *International Scientific Conference «Contemporare research trends in Agricultural Engineering»*, (Krakow, 25-27 of September 2017). P. 41-46. (Особистий внесок автора – 0,24 друк. арк.: обґрунтовано інноваційний підхід до забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств)

31. Заходим М. В. Основні чинники забезпечення конкурентоспроможності молочної продукції. *Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія»*, (12-13 жовт. 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 45-48. (0,17 друк. арк.)

32. **Заходим М. В.**, Євстафієва Ю. М. Чи потрібні ІТ-технології в агропромисловому комплексі? *Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія»*, (12-13 жовт. 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 308-313. (Особистий внесок автора – 0,12 друк. арк.: обґрунтовано актуальність використання ІТ-технології в агропромисловому комплексі)

33. Заходим М. В. Якість продукції молокопереробних підприємств як фактор підвищення їх конкурентоспроможності. *Збірник наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф. «Аграрна наука і освіта в умовах євроінтеграції»*, (20-22 берез. 2018 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль: Крок, 2018. Ч 2. С. 179-181. (0,80 друк. арк.)

34. Заходим М. В. Основні чинники підвищення конкурентоспроможності молока та молокопродукції. *Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні: IV Всеукр. наук.-практ. конф.*, (22-24 листоп. 2018 р., м. Львів). Львів: Укр. акад. друкарства, 2018. С. 111-114. (0,14 друк. арк.)

35. Волощук Ю. О., **Заходим М. В.** Стратегічна платформа стабілізації виробництва за видами економічної діяльності. *Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 28 берез. 2019 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль: Крок, 2019. С. 14-17. URL : <http://repository.vsau.org/getfile.php/20957.pdf>. (0,07 друк. арк.)

36. Заходим М. В. Продовольча безпека у ракурсі національного та глобального виміру. *Збірник тез Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. науковців та здобувачів вищої освіти «Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності»*, (Кам'янець-Подільський, 25 листоп. 2021 р.). Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2021. С. 45-48. (0,19 друк. арк.)

37. Заходим М. В. Щодо питання продовольчої безпеки в умовах війни. *Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств*: зб. тез XI Міжнар. наук.-практ. конф. приуроч. 70-річчю створення екон. ф-ту. Проблематика 2022 «Ефективність інноваційного розвитку аграрних підприємств», 3 черв. 2022 р. / Львівський нац. ун-т природокористування. Львів-Дубляни, 2022. С. 34-37 (0,19 друк. арк.)

38. Заходим М. В. Сучасні проблеми галузі тваринництва та шляхи їх подолання. *Інноваційний розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобальних викликів*: зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю ННІ бізнесу і фінансів, 28 жовт. 2022 р., м. Кам'янець-Подільський / ЗВО «ПДУ». Кам'янець-Подільський, 2022. С. 221-224. (0,16 друк. арк.)

39. Заходим М. В. Інноваційний підхід розвитку галузі тваринництва. *Капіталізація аграрних підприємств та їх інвестиційне забезпечення*: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 85-ї річниці від дня народж. д-ра екон. наук, проф., член-кор. НААН Підлісецького Гліба Макаровича (1937-2013), 8 верес. 2022 р., м. Київ / НААН України, ННЦ «Інститут аграрної економіки». Київ, 2022. С. 155-159. (0,19 друк. арк.)

40. Заходим М. В. Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення розвитку ринку продукції тваринництва. *Грааль науки*: Міжнар. наук. журн. 2023. берез., № 25: за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф. «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences», 17 берез. 2023 р. / ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна), ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С. 34-42. (0,47 друк. арк.)

41. Заходим М. В. Ринок продукції тваринництва як економічна складова. *Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Global and Regional Aspects of Sustainable Development»*, (March 26-28, 2023). Copenhagen, Denmark. 2023. P. 23-30. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2783> (0,38 друк. арк.)

42. Заходим М. В. Теоретичні аспекти механізму розвитку ринку продукції тваринництва. *Матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. «Сімдесят треті економіко-правові дискусії»*, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 22-23 берез. 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.]; ГО «Наукова спільнота», WSSG w Przeworsku. Львів : ФОП Шпак В. Б., 2023. С. 12-16. Серія: Соціальні та гуманітарні науки. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4312/>. (0,20 друк. арк.)

43. Заходим М. В. Продовольча безпека та основні фактори її забезпечення. *Матеріали II Міжнар. наук. конф. «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії»*, м. Рівне, 7 квіт., 2023 р. / Міжнар. центр наук. досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. С. 15-17. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/07.04.2023/22>. (0,12 друк. арк.)

44. Заходим М. В. Методика дослідження механізму розвитку ринку продукції тваринництва. *Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 квіт. 2023 р.* / Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 18-22. (0,18 друк. арк.)

45. Місюк М. В., **Заходим М. В.** Основні критерії оцінювання продовольчої безпеки. *Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти* : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. науковців та здобувачів вищої освіти, 4 трав. 2023 р. / за наук. ред. В. Іванишин. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2023. С. 7-12. (Особистий внесок автора –0,16 друк. арк.: окреслено критерії оцінювання продовольчої безпеки)

46. Заходим М. В. Основні складові продовольчої безпеки держави. *Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку*: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 23 трав. 2023 р. / Херсон. держ. аграр.-техн. ун-т. Херсон, 2023. С. 24-28. URL: <http://www.ksau.kherson.ua/ksau/news/9037-2023-05-25-3.html>. (0,20 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Заходим М.В. Механізми інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва в системі забезпечення продовольчої безпеки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Кам'янець-Подільський, 2024.

Дисертаційне дослідження присвячене розробці теоретико-методологічних засад і науково-практичних положень механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва та обґрунтування пріоритетів його сталого розвитку у системі забезпечення продовольчої безпеки.

Узагальнено теоретичні основи формування механізмів інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Доповнено підходи щодо визначення «механізму» розвитку соціально-економічних процесів, уточнено визначення сутності «ринку продукції тваринництва», визначено головну особливість ринку продукції тваринництва, яка полягає в специфіці продуктів праці, призначених для обміну. Сформовано основні фактори забезпечення продовольчої безпеки, від аналізу та правильного і своєчасного реагування яких залежить побудова ефективної системи забезпечення продовольчої безпеки в умовах сьогодення.

Обґрунтовано основні методологічні підходи, які відображають окремі аспекти механізму розвитку ринку продукції тваринництва. Запропоновано інтегрувати розглянуті підходи в єдину методіку, яка дозволить дослідити основні та побічні аспекти механізму розвитку ринку тваринницької продукції.

Запропоновано системний методологічний підхід до оцінки стану продовольчої безпеки, який дозволить її оцінити за економічною, соціальною та екологічною складовими з позиції фізичної та економічної доступності якісного продовольства тваринного походження.

Проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку ринку продукції тваринництва з 2015 по 2022 роки як в Україні так і по регіонах зокрема в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Запропоновано оцінювати рівень потенціалу ринку продукції тваринництва (РПРПТ) як суму оцінок основних критеріїв продовольчого потенціалу. За допомогою правила «золотого перерізу» було деталізовано рівні прихованої небезпеки та продовольчої безпеки.

Запропоновано логічну схему процесу моделювання тенденцій розвитку галузі тваринництва, де особливу роль у цьому процесі має відігравати моделювання потенційних змін через зміни політики регулювання галузі або відповідного ринку. Проведено прогнозування тенденцій розвитку ринку, а саме індикаторів стану та розвитку ринку продукції тваринництва.

Доведено, що у тваринництві впровадження інновацій передбачає розвиток і удосконалення галузей скотарства, свинарства, птахівництва на основі

використання найбільш високопродуктивних порід худоби і птиці та ефективних засобів виробництва, прогресивних досягнень науки і техніки та спрямованих на збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва з найменшими витратами праці і засобів на її виробництво.

Запропоновано формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку галузі тваринництва, який включає в себе економічні, організаційно-правові та соціальні заходи держави щодо формування сприятливого середовища для здійснення інноваційної діяльності за умови державної фінансової підтримки, яка реалізовується в результаті формування правового, фінансового та наукового забезпечення розвитку галузі тваринництва.

Визначено основні компоненти державної підтримки галузі тваринництва і основними адресатами її мають стати дрібні товаровиробники, фермерські господарства та кооперативи по виробництву тваринницької продукції, які є базовими суб'єктами на сільських територіях.

Запропоновано концепт імплементації геоінформаційних систем і технологій у процес забезпечення розвитку галузі тваринництва та ринків відповідної продукції, що враховує інформаційні потреби всіх груп потенційних користувачів та має на меті забезпечення продовольчої безпеки країни шляхом інформаційного супроводження процесів моніторингу стану та трендів виробництва, збуту і споживання продукції тваринництва.

Розроблено науково-методологічні засади інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва, зокрема сформовано концептуальні положення системної взаємодії агентів ринку продукції тваринництва з акцентом на застосування діджитал-технологій та сталі підходи ведення бізнесу в рамках Європейського зеленого курсу, обґрунтовано та конкретизовано механізм партнерської співпраці.

Ключові слова: механізм, ринок, розвиток, продукція тваринництва, продовольча безпека, державна підтримка, інновації, інвестиції.

SUMMARY

Zakhodym M.V. Mechanisms of innovative development of the livestock products market in the food security system. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences in the specialty 08.00.03 - economics and management of the national economy. – Institution of Higher Education “Podilskyi State University”, Kamianets-Podilskyi, 2024.

Dissertation research is devoted to the development of theoretical and methodological principles and scientific and practical provisions of the innovative development mechanisms of the animal husbandry products market and substantiating the priorities of its sustainable development in the ensuring food security system.

The theoretical foundations of the formation of mechanisms for the innovative development of the animal husbandry market in the context of ensuring food security are summarized. Approaches to the definition of the “mechanism” of the socio-economic processes development have been supplemented, the definition of the essence of the “market of livestock products” has been clarified, the main feature of the market of livestock products has been defined, which is the specificity of labor products intended for exchange. The main factors of ensuring food safety have been formed, on the analysis and correct and timely response of which depends the construction of an effective system of ensuring food safety in today's conditions.

The main methodological approaches, which reflect certain aspects of the mechanism of the livestock products market development, are substantiated. It is proposed to integrate the considered approaches into a single methodology, which will allow to investigate the main and secondary aspects of the mechanism of development of the livestock products market.

It is proposed to integrate these approaches into a single methodology, which will allow to investigate the main and secondary aspects of the development mechanism of the livestock products market. Taking into account the functioning level and the scope of research priorities, namely nationwide, regional, sectoral, subjective, it is proposed to use a multi-level system of diagnostics to study the development mechanism of the livestock products market: at the macro level - research at the state level; at the meso level – at the level of the region and sector; at the micro level – at the level of business entities.

It was established that the comprehensive evaluation of the livestock market effectiveness is determined as a result of an integral combination of indicators formed on the basis of various classification approaches to evaluation criteria: socio-economic values, qualitative and quantitative parameters, factors of extensive and intensive development.

A systematic methodological approach to assessing the state of food security is proposed, which will allow it to be assessed in terms of economic, social and ecological components from the standpoint of physical and economic availability of quality food of animal origin.

The current state and trends in the development of the livestock products market from 2015 to 2022 were analyzed both in Ukraine and by region, particularly in the context of ensuring food security. It is proposed to evaluate the potential level of the market of livestock products (RPRPT) as the sum of the evaluations of the food potential main criteria. Levels of hidden danger and food safety were detailed using the golden ratio rule.

It is proposed to estimate the level of the potential of the livestock products market (RPRPT) as the sum of the estimates of the food potential main criteria: physical availability (f), which is estimated using the coefficient of self-sufficiency (Ks) of the main types of animal origin food products; economic availability (E), which is estimated through the poverty rate (Kb) or the share of the population with monetary incomes below the monetary minimum; food sufficiency (D), which is measured by the sufficiency factor

(Kd) due to the caloric content of the actual daily ration in relation to the recommended norms (products of animal origin - 1277 Kcal); quality of food according to the structure (C), which is determined by the coefficient of the nutrition (ration) structure (Kr), characterizes the amount of deviations from the recommended norms.

A logical scheme of the modeling trends process in the development of the livestock industry is proposed, where a special role in this process should be played by the modeling of potential changes due to changes in the regulatory policy of the industry or the relevant market. Forecasting of market development trends, namely indicators of the state and development of the livestock products market, was carried out.

Forecasting of market development trends was carried out, namely indicators of the state and livestock market development: prices of individual products; the number of agricultural animals and poultry and their productivity, which are key factors in the volume of supply, as well as directly the volume of livestock products production; import volumes; consumption volumes (primarily in the domestic market).

It has been proven that in animal husbandry, the introduction of innovations involves the development and improvement of cattle breeding, pig breeding, and poultry farming based on the use of the most productive breeds of livestock and poultry and effective means of production, progressive achievements of science and technology and aimed at increasing the volume of animal husbandry products production with the lowest costs of labor and resources for its production.

It is proposed to form an innovation-investment mechanism for the development of the livestock industry, which includes economic, organizational, legal and social measures of the state to create a favorable environment for the implementation of innovative activities under the condition of state financial support, which is implemented as a result of the formation of legal, financial and scientific support for the industry animal husbandry development.

The main components of state support for the livestock industry have been determined, and its main recipients should be small commodity producers, farms and cooperatives for the production of livestock products, which are the basic rural-preserving subjects in rural areas.

The implementation concept of geo-information systems and technologies in the process of ensuring the livestock industry development and the markets of relevant products is proposed, which takes into account the information needs of all groups of potential users and aims to ensure the country's food security by means of information support of the processes of state monitoring and production trends, sales and livestock products consumption.

The scientific and methodological foundations of the innovative development of the livestock products market were developed, in particular, the conceptual provisions of the systemic interaction of agents of the livestock products market were formed with an emphasis on the use of digital technologies and sustainable approaches to doing business within the framework of the European Green Course, and the mechanism of partnership cooperation was substantiated and specified.

It was determined that the following are the basic aspects of defining the priorities of sustainable development of animal husbandry: sustainable systems formation of production and processing, circular economy development; compliance with production standards; certification; organic animal husbandry development; plant and animal husbandry combination; support for emission reduction initiatives; energy from waste, etc. It is possible to implement the outlined measures in the direction of integration of sustainable foundations of animal husbandry development into the general policy of post-war reconstruction and further development of Ukraine; implementation of the principles of the Green Deal; integration (horizontal, vertical), cooperation; formation and development of local markets for animal husbandry products.

Key words: *mechanism, market, development, livestock products, food security, state support, innovations, investments*

